

VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
CIVILINĖS TEISĖS IR CIVILINIO PROCESO KATEDRA

Ervino Rimdeikos
V kurso, komercinės teisės
studijų atšakos studento

Magistro darbas

Kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo

Vadovas: doc. dr. Vytautas Mizaras

Recenzentė: asist. Giedrė Urbanavičiūtė

Vilnius 2009

Turinys

Ižanga.....	2
1. Bendrieji kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo santykių klausimai.....	5
1.1 Samprata	5
1.2 Negotiorum gestio istorinė raida.....	6
1.3 Negotiorum gestio lyginamoji apžvalga	10
2. Kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo instituto sistematika.....	17
2.1 „Netikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo	17
2.2 „Tikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo.....	17
2.2.1 Pagrįstas kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo.....	18
2.2.2 Nepagrįstas kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo ir šalutinės pareigos	20
3. Kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo taikymo sąlygos.....	22
3.1 Reikalų tvarkymas	22
3.2 Reikalų tvarkymas susijęs su kito asmens interesais	23
3.3 Noras ir supratimas tvarkyti kito asmens reikalus	25
3.4 Be pavedimo ar kitokio teisinio įgalinimo.....	27
4. Reikalavimai, kylantys iš kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo	30
4.1 Kito asmens reikalus be pavedimo tvarkiusio asmens reikalavimai.....	30
4.1.1 Išlaidų bei patirtų nuostolių atlyginimas.....	31
4.1.1.1 Būtinios sąlygos norint reikalauti išlaidų bei patirtų nuostolių atlyginimo	31
4.1.1.1.1 Būtinios sąlygos norint reikalauti išlaidų bei patirtų nuostolių atlyginimo Lietuvoje	32
4.1.1.1.2 Būtinios sąlygos norint reikalauti išlaidų bei patirtų nuostolių atlyginimo Vokietijoje.....	33
4.1.1.1.3 Būtinios sąlygos norint reikalauti išlaidų bei patirtų nuostolių atlyginimo Austrijoje ir Šveicarijoje	36
4.1.1.2 Išlaidų bei patirtų nuostolių apimtis ir apibrėžimas <i>negotiorum gestio</i> prasme	37
4.1.2 Naudos atlyginimas.....	43
4.2 Asmens, kurio reikalus be pavedimo tvarkė kitas asmuo, reikalavimai	44
4.2.1 Reikalavimas dėl netinkamo įvykdymo.....	45
4.2.2 Reikalavimas dėl nuostolių atlyginimo, veikiant prieš asmens, kurio reikalus be pavedimo tvarkė kitas asmuo, valią.....	48
4.3 Reikalavimai, kylantys iš kitų pareigų.....	50
5. Teisinės pasekmės esant asmens, kuris tvarkė reikalus, ir/arba asmens, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, veiksnio trūkumui	52
6. „Netikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo	53
7. Santykis su kitais prievolių teisės institutais.....	56
Išvados	58
Literatūros sąrašas.....	60
Santrauka.....	63
Summary	65

Ižanga

Kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo (lot. *negotiorum gestio*) – tai naujas Lietuvos civilinės teisės institutas¹, kuris buvo žinomas jau Romos teisininkams. *Negotiorum gestio* Romos laikais atsirasdavo, kuomet kuris nors asmuo be kito asmens įgaliojimo bei įsipareigojimų savo valia atlikdavo šio naudai tam tikrus veiksmus². Iki šių dienų *negotiorum gestio* koncepcija nepaprastai pakito visose teisinėse sistemose³. Kai kurie mokslininkai⁴ siūlo tai laikyti istoriniu reliktu, bent jau dalimi, tačiau *negotiorum gestio* ilgaamžiškumas ir svarba ragina jo nepamiršti. Nuo senų laikų minėtas institutas tarnavo kaip viena svarbiausių įstatymo spragų šalinimo priemonių, užpildanti pagrindinių prievolių teisės institutų - sutarčių ir deliktų teisės - nepakankamumą. Europos Civilinio Kodekso kūrimo grupė (angl. – *Study Group for European Civil Code*) savo pranešimuose taip pat laikosi šios nuomonės⁵.

Lietuvoje, kaip minėta, *negotiorum gestio* institutas yra pakankamai naujas. Jis pirmąkart įtvirtintas 2001 m. liepos 1 d. įsigaliojusiame naujame Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse. Kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo, kaip ir nepagrįstas praturtėjimas, priklauso įstatyme numatytais pagrindais atsirandančioms prievolėms. Tačiau vien teisės normų, norint tinkamai reguliuoti teisinius santykius, nepakanka. Jos taip pat turi būti taikomos, aiškinamos. Lietuvos teismų praktika, nors *negotiorum gestio* galioja jau aštuntus metus, šiuo klausimu siaura. Bylų sprendimų, išsamiai analizuojančių kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutą, beveik nėra. Tai greičiausiai lemia, jog *negotiorum gestio* dėl savo naujumo dar nėra tinkamai suprastas. Įsigaliojus naujam Civiliniam kodeksui paprastai visuomet atsiranda teisės spragų, o kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutas, kaip minėta, padeda jas pašalinti. Teisinių veikalų ar mokslo darbų, išsamiai analizuojančių šią temą, taip pat praktiškai nėra. Tai greičiausiai įtakojo, jog buvo siekiama tinkamai apibendrinti platesnius ir praktikoje dažniau taikomus institutus. Magistro baigiamųjų darbų, nagrinėjančių kito asmens reikalų tvarkymą be pavedimo, taip pat nebuvo parašyta. Taigi, nors ir *negotiorum gestio* įtvirtintas Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, tačiau nei teisės doktrinoje, nei praktikoje tai nėra tinkamai apibendrinta ir išanalizuota. Esant tokiam neapibrėžtumui

¹ MIZARAS, V. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia. 2003, p. 332.

² NEKROŠIUS, V. NEKROŠIUS, I. VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė*. Vilnius: Justitia. 1999, p. 252.

³ SHEEHAN, D. *Negotiorum gestio: A Civilian Concept in Common Law*. *International and Comparative Law Quarterly*, 2006, Nr. Part 2 (Volume 55), p. 256.

⁴ *Ibidem*.

⁵ JANSEN, N. *Negotiorum gestio und Benevolent Intervention in Another's Affairs: Principles of European Law?* *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2007, Nr. 04, p. 961. ir VON BAR, C.; et al. *Principles of European Law: Benevolent Intervention in Another's Affairs*. Oxford: Oxford University Press. 2006, p. 53.

dažnai kyla klausimai, ar asmuo būtinai privalo tvarkyti tik kito asmens reikalus, ar reikalaujant išlaidų ir nuostolių atlyginimo galima reikalauti ir atlyginimo už darbo jėgą, ar niekinė sutartis laikoma teisiniu įgalinimu *negotiorum gestio* instituto prasme, ar patirtas išlaidas ir nuostolius reikia atlyginti su palūkanomis, kokios yra būtinos kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo instituto taikymo sąlygos, kas yra „netikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo, kokie *negotiorum gestio* institutai skirtumai Lietuvoje ir užsienio šalyse, kokia šio instituto taikymo apimtis, santykis su kitais pagrindais atsirandančiomis prievolėmis ir pan. Todėl, dėl kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo svarbos, kyla būtinybė tiek teoriniu, tiek praktiniu aspektu tinkamai išanalizuoti *negotiorum gestio* institutą, ko būtent ir bus siekiama.

Šiame moksliniame tiriamajame darbe bus atskleidžiami bendrieji kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo santykių klausimai (samprata, raida, lyginamoji analizė), kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo santykių elementai, tai yra, svetimų reikalų tvarkymas, noras ir supratimas tvarkyti svetimus reikalus tai darant be pavedimo ar kitokio teisinio įgalinimo. Taip pat bus siekiama apibendrinti reikalavimus, kylančius iš kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo, „netikrąjį“ kito asmens reikalų tvarkymą be pavedimo, bei *negotiorum gestio* instituto santykį su kitais pagrindais atsirandančiomis prievolėmis. Specialieji kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo klausimai darbe nebus analizuojami. Tai yra: kito asmens reikalų tvarkymas susijęs su trečiaisiais asmenimis (vok. – *Vertrag des Geschäftsführers mit einem Dritten*), kito asmens reikalus tvarkančio asmens įpareigojimas remiantis viešąja teise (vok. – *Verpflichtung des Geschäftsführers kraft öffentlichen Rechts*), „netikra“ bendroji atsakomybė (vok. – *Unechte Gesamtschuld*), žalos sau padarymas vykstant eismui keliuose (vok. – *Selbstaufopferung im Strassenverkehr*), pagalbos sau atvejis, nutempiant automobilį (vok. – *Selbsthilfaufwendungen (Abschleppfälle)*), svetimų skolų sumokėjimas (vok. – *Bezahlung fremder Schulden*), savižudžio išgelbėjimas (vok. – *Rettung eines Selbstmörders*), svetimų daiktų panaudojimas (vok. – *Verwendungen auf fremde Sachen*), apsidraudimo atvejai (vok. – *Versicherungsfälle*) bei *negotiorum gestio* instituto specifiniai klausimai, susiję su konkurencijos teise;. Minėtus klausimus paliksime nuošalyje, nes pirmiausia būtina išsamiai išanalizuoti esminius *negotiorum gestio* klausimus ir tik tuomet labiau gilintis į šio instituto specifiką.

Šio tyrimo dalykas yra Vokietijos, Austrijos, Šveicarijos ir Lietuvos teisinė bazė reglamentuojanti kito asmens reikalų tvarkymą be pavedimo. Informacijos, reikalingos šio darbo temai atskleisti, bus ieškoma Vokietijos, Austrijos, Šveicarijos ir Lietuvos valstybių kodeksuose, įstatymuose, poįstatyminiuose ir kituose teisės aktuose, jų

projektuose bei komentaruose, teismų praktikoje. Minėtos užsienio valstybės pasirinktos, todėl, kad jų pavyzdžiai gali tinkamai iliustruoti *negotiorum gestio* instituto skirtumus kontinentinės teisės sistemoje. Taip pat bus kreipiamas dėmesys į Europos Civilinio Kodekso darbo grupės veiklos rezultatus. Darbe bus analizuojama anksčiau minėtų valstybių literatūra susijusi su *negotiorum gestio* institutu – moksliniai straipsniai (Nils Jansen, Duncan Seehan ir kt.), vadovėliai (Cristian Wollschläger, Helmut Kozol, Rudolf Welser, Michael Schwimann, Filippo Ranieri ir kt.), monografijos (Vytautas Mizaras ir kt.). Darbe itin didelis dėmesys skiriamas užsienio autorių darbų analizei, padėsiančiai atskleisti nagrinėjamą temą bei atlikti minėtų užsienio šalių instituto palyginimą su Lietuvos. Atsakymų į tam tikrus klausimus bus ieškoma ir įvairiose enciklopedijose bei žodynuose.

Darbo temai atskleisti ir iškeltiems tikslams pasiekti reikalinga informacija bus surinkta bei apdorota vadovaujantis moksliniais metodais. Lingvistinis metodas bus naudojamas nustatinėjant įvairių sąvokų reikšmes, tame tarpe definicijas pagrįstas ir nepagrįstas kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo. Sisteminis analizės metodas bus naudojamas atskiroms *negotiorum gestio* rūšims išskirti ir pažinti, jų tarpusavio santykiams nustatyti, vertinant egzistuojantį reglamentavimą ir kita. Lyginamasis metodas bus taikomas lyginant Vokietijos, Austrijos, Šveicarijos ir Lietuvos *negotiorum gestio* institutus ir jų taikymo ribas. Istoriniu metodu bus siekiama apibendrinti kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo istorinę raidą. Taip pat darbe bus vadovaujama apibendrinimo, loginiu ir sintezės metodais.

1. Bendrieji kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo santykių klausimai

1.1 Samprata

Kaip ir minėta, *negotiorum gestio* buvo žinomas dar Romos teisininkams. Iki šių dienų nagrinėjamas institutas yra gerokai pakitęs, todėl reikia apibrėžti jo šiandieninę sampratą, o tai geriausia padaryti pasiremiant įstatymų formuluotėmis. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau tekste – CK) 6.229-6.236 straipsniai reglamentuoja pagrindines kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo nuostatas Lietuvoje. Kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo atsiranda, kuomet asmuo savanoriškai ir be jokio pavedimo, nurodymo ar išankstinio sutikimo tvarko kito asmens reikalus, kuriuos tvarkyti nėra jo pareiga (CK 6.229 str.), bei kito asmens reikalus tvarkantis asmuo žino, jog tvarko svetimus reikalus (CK 6.236 str.) Tai reiškia, jog asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus be pavedimo, turi to norėti ir tai suprasti⁶. Šios veiklos pagrindu atsiradusios prievolės privalomos asmeniui, tvarkančiam kito asmens reikalus. Jeigu asmuo kito asmens reikalus tvarkė teisingai ir tai atitiko pastarojo interesus, tai visos atsiradusios prievolės tampa privalomos asmeniui, kurio reikalai buvo tvarkomi. Be to, asmeniui, tvarkiusiam kito asmens reikalus, pastarasis turi atlyginti visas turėtas naudingas ir būtinas išlaidas bei dėl reikalų tvarkymo patirtus nuostolius nepaisant to, ar toks reikalų tvarkymas davė laukiamų rezultatų (CK 6.233 str.).

Taigi, *negotiorum gestio* instituto pagrindu tarp asmens, tvarkančio kito asmens reikalus, ir asmens, kurio reikalai tvarkomi, atsiranda teisinis santykis - prievolė, nustatanti jų tarpusavio teises ir pareigas. Apibendrinant galima teigti, kad pagal CK kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo instituto taikymo sąlygos yra šios: kito asmens reikalus tvarkantis asmuo supranta, kad tvarko kito asmens reikalus ir to nori, bei jis tai daro be pavedimo ar kitokio teisinio įgalinimo.

Vokietijos Civilinio kodekso (vok. – *Bürgerliches Gesetzbuch*, toliau tekste – *BGB*) 677-687 straipsniai, nustatantys pagrindinius kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo santykių elementus, nurodo, jog kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo atsiranda, kuomet asmuo be pavedimo ar kitaip kito asmens neigalio tvarko jo reikalus (*BGB* 677 str.), ir supranta, kad tvarko svetimus reikalus (*BGB* 687 str. 1 d.), bei nori juos tvarkyti (*BGB* 687 str. 2 d. 1 sak.). Jeigu asmuo kito asmens reikalus tvarkė taip, jog tai atitiko pastarojo interesus ir numanomą arba tikrąją jo norą, tai kito asmens reikalus tvarkęs asmuo gali reikalauti išlaidų atlyginimo (*BGB* 683 str. 1 d.). Labai panašiai nagrinėjamas

⁶ MIZARAS, V. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia. 2003, p. 332.

institutas reglamentuojamas ir Šveicarijos prievolių kodekse (vok. *Obligationenrecht* – toliau tekste OR).

Taigi, kaip ir Lietuvoje, šiose šalyse kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo yra prievolių atsiradimo pagrindas bei „tikrojo“ *negotiorum gestio* instituto būtinos sąlygos yra suvokimas ir noras tvarkyti kito asmens reikalus be pavedimo ar kitokio teisinio įgalinimo. Nagrinėjamų užsienio šalių doktrinoje ir praktikoje išskiriamas ir „netikras“ kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo⁷ (klaidingas savo reikalų tvarkymas arba kito asmens reikalų pasisavinimas). Esminis skirtumas tarp „tikrojo“ ir „netikrojo“ yra tai, jog „netikrojo“ atveju trūksta suvokimo veikti kito asmens interesais arba noro tvarkyti kito asmens reikalus (vok. – *Fremdgeschäftsführungswille*).

Įdomus kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo instituto reglamentavimas Austrijos civilinėje teisėje. Remiantis Austrijos Bendrojo civilinio kodekso (vok. – *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* – toliau tekste *ABGB*) 1035 straipsnio pirmuoju sakiniu kito asmens reikalų tvarkymas yra neleistinas⁸. Tačiau doktrinoje sistemiškai analizuojant *ABGB* 1035-1043 straipsnius apie kito asmens reikalų tvarkymą be pavedimo pateikiama tokia sąvoka: „Kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo yra savavališkas kito asmens reikalų tvarkymas, ketinant vystyti jo interesus“⁹.

Kaip matoma, darbe nagrinėjamos kontinentinės teisės valstybėse kito asmens tvarkymas be pavedimo yra vienas iš prievolių atsiradimo pagrindų, kuomet asmuo tvarko kito asmens reikalus be pavedimo ar kitokio teisinio įgalinimo, tačiau kiekvienoje iš analizuojamų valstybių turintis ypatybių.

Norint tiksliai suprasti *negotiorum gestio* ypatumus Lietuvoje, Vokietijoje, Austrijoje ir Šveicarijoje (kontinentinės teisės sistemos šalyse) apibūdinsime šio instituto istorinę raidą pradedant nuo romėnų teisės bei atliksime lyginamąją analizę.

1.2 *Negotiorum gestio* istorinė raida

Negotiorum gestio institutas pirmiausia atsirado romėnų teisėje. Tai buvo vienas iš prievolių atsiradimo pagrindų, o šie romėnų teisėje sudarė sisteminimo pradus. Iš pradžių prievolės buvo sisteminamos sutarčių ir deliktų pagrindais. Vėliau atsirado poreikis šią sistemą modifikuoti, kadangi visi prievoliniai santykiai nebetilpo po minėtais dviem

⁷ MIZARAS, V. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia. 2003, p. 331.

⁸ JANSEN, N. *Negotiorum gestio und Benevolent Intervention in Another's Affairs: Principles of European Law? Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2007, Nr. 04, p. 961

⁹ MIZARAS, V. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia. 2003, p. 332.

pagrindais¹⁰. Tokiu būdu atsirado kvazisutartinės prievolės (lot. – *Obligaciones quasi ex contractu*). Kvazisutarčių pagrindu atsirandančioms prievolėms priklausė kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo (lot. – *negotiorum gestio*), nepagrįstas praturtėjimas ir bendrija¹¹.

Negotiorum gestio atsirasdavo asmeniui (lot. – *negotiorum gestor*) be kito asmens (lot. – *dominus negotii*) įgaliojimo bei išpareigojimų savo valia atlikus šio naudai tam tikrus veiksmus¹². Asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, galėjo atlikti fizinius arba teisinius veiksmus. Asmeniui pradėjus tvarkyti kito asmens reikalus be pavedimo jam atsirasdavo prievolė pabaigti sutvarkyti pradėtus tvarkyti reikalus. Asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, turėjo atlyginti visas tvarkančiojo turėtas išlaidas. *Negotiorum gestio* atsiradimui užtekdavo paties tvarkymo, nebuvo būtinas pats teigiamas rezultatas. Asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, turėjo siekti tvarkyti svetimus reikalus, atitinkami veiksmai negalėjo neprieštarauti asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, interesams ir valiai.

Nagrinėjant *negotiorum gestio* raidą nuo romėnų laikų iki šių dienų bendruoju požiūriu galima išskirti tris pagrindines idėjas, kurios sąlygojo dabartinį kito asmens reikalų tvarkymą be pavedimo: (i) *negotiorum gestio* kaip nesutartinis svetimo turto valdymas savo vardu turto savininko naudai (turto patikėjimas)¹³ (vok. – *Negotiorum gestio als vertraglose Treuhand*), (ii) išlyginamoji arba kompensacinė kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo funkcija (vok. *Ausgleichsfunktion der Negotiorum gestio*) ir (iii) *negotiorum gestio* kaip veiksminga pagalba teisėtai ginant savo ar trečiųjų asmenų teises ir interesus (vok. – *Negotiorum gestio als tätige Nothilfe*).

Pirmoji idėja (i) buvo pagrindinis postulatas senovės Romos laikais kuriant *negotiorum gestio* institutą, kuomet remtasi socialine morale. *Negotiorum gestio* lietė pasitikėjimo pareigas ne tik tarp vienodo rango draugų (lot. – *Amici*), bet ir tarp ponų bei klientų¹⁴. Pastebėtina, kad Romos laikais asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus be pavedimo, dažnai aptardavo su asmeniu, kurio reikalus tvarkys, kaip jis tai darys¹⁵. Ši ypatybė, parodo, jog pavedimas *negotiorum gestio* instituto prasme buvo suvokiamas gerokai siauriau nei dabar. Pasitikėjimo santykiai tarp minėtų asmenų nebuvo laikomi

¹⁰ VON BAR, C; *et al. Principles of European Law: Benevolent Intervention in Another's Affairs*. Oxford: Oxford University Press. 2006, p. 53.

¹¹ NEKROŠIUS, V. NEKROŠIUS, I. VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė*. Vilnius: Justitia. 1999, p. 251

¹² *Ibidem*.

¹³ GOLDAMMER, Y. PLAUSINAITIS, S. *Vokiečių – lietuvių kalbų žodynas teisininkams*. Vilnius: TEV. 2005, p. 115.

¹⁴ JANSEN, N. *Negotiorum gestio und Benevolent Intervention in Another's Affairs: Principles of European Law? Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2007, Nr. 04, p. 964.

¹⁵ *Ibidem*.

teisinais santykiais, nes teisine prievarta nebuvo galima priversti jų laikytis. Vis dėlto tokių santykių egzistavimas, remiantis antrinių žalos ir išlaidų atlyginimo reikalavimų pagrindais¹⁶, buvo pripažįstamas teisiškai.

Antroji idėja (ii) iki šiol labai paplitusi dabartinėje teismų praktikoje, kuri išlyginamąją arba kompensacinę kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo funkciją laiko pagrindine bei patį institutą gretina su priemone atgauti nepagrįstą praturtėjimą (vok. – *das Mittel der Bereicherungsschöpfung*). Tai atsirado todėl, kad tam tikru metu nei Romos socialinės moralės teorija, nei su ja susijusios idėjos dėl nesutartinio svetimo turto valdymo savo vardu turto savininko naudai nebuvo populiarios. Be to, sutartiniai pasižadėjimai (vok. – *Versprechen*) vis dažniau pradėdavo saistyti puses, tai yra, buvo pakeista „pavedimo“ sąvoka *negotiorum gestio* institute, nes pirmos idėjos kontekste šalys dažniausiai aptardavo reikalus. Taigi, buvo pradėta tolti nuo Romos laikų nagrinėjamo instituto koncepcijos.

Tiesa, kai kurie aspektai liko kaip ir romėnų teisėje. Nepagrįsto praturtėjimo išreikalavimas nuo viduramžių, kaip ir iš esmės nuo romėnų teisės laikų, didele apimtimi buvo laikomas teisingumo postulatu. Taigi, galime sakyti, jog *negotiorum gestio* buvo daromas lankstesniu, kartu laisvesniu bei vis mažiau kontūrų turinčiu išlyginamuoju instrumentu¹⁷, nes institutas pirmiausia tarnavo atlyginant išlaidas bei išreikalaujant nepagrįstą praturtėjimą.

Toks praktinis požiūris, nagrinėjant kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutą, išsilaikė iki XIX – XX amžiaus, tačiau ir šiandien galime rasti jo apraiškų. Iki šiol daugelio Europos šalių teismai pirmiausia kelia objektyviai deramo nuostolių atlyginimo klausimą¹⁸. Kaip pavyzdžiui, Vokietijoje, nagrinėjant kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutą žiūrėti, subjektyvus asmens, kuris tvarko kito asmens reikalus be pavedimo, ketinimai, arba kitaip tariant, altruistinė motyvacija nėra svarbiausias elementas¹⁹.

Trečioji idėja (iii), *negotiorum gestio* kaip veiksminga pagalba teisėtai ginant savo ar trečiųjų asmenų teises ir interesus, susiformavo XIX – XX amžiuje, kuomet nacionaliniais lygmenimis buvo keičiami kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo rėmai. Tai pasireiškė žymiais įmanomų teisinių pasekmių išplėtimais (nuostolių

¹⁶ JANSEN, N. *Negotiorum gestio und Benevolent Intervention in Another's Affairs: Principles of European Law?* *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2007, Nr. 04, p. 964.

¹⁷ RANIERI, F. *Europäisches Obligationenrecht*. 2. Aufl. Wien, New York: Springer, 2003, p. 647.

¹⁸ WOLLSCHLÄGER, C. *Die Geschäftsführung ohne Auftrag: Theorie und Rechtsprechung*. 1. Aufl. Berlin: Duncker&Humblot, 1976, p. 76.

¹⁹ *Ibidem*.

atlyginimas, žalos atlyginimas, ypač žalos asmeniui atvejais) tvarkant kito asmens reikalus be pavedimo.

Pagrindinės priežastys tokiems pokyčiams buvo prigimtinės teisės idėjos. Po to, kai buvo galutinai nuspręsta, kad pažadai gali įpareigoti, bei tai, jog nepragrįsto praturtėjimo atveju gali būti reiškiamas savarankiškas, nepriklausomas nuo *negotiorum gestio* reikalavimas, iškilo klausimas, ar vis dar gyvuoja toks teisinis institutas, kaip kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo. Nors ir visuotinai pripažinti asmenys bandė nuneigti šį institutą, tačiau tuo metu dominuojantis mokslas išlaikė *negotiorum gestio*²⁰. Žymus tuometinis mokslininkas *Christian Wolff* teigė, jog kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutas remiasi asmens, kuris tvarko kito asmens reikalus, ketinimu nagrinėjamus santykius paversti sutartiniais, o pats ketinimas atitinka numanomą asmens, kurio reikalai tvarkomi, sutikimą. Tuo remiantis, *negotiorum gestio* instituto taikymas buvo apribotas gana panašiai kaip ir būtinųjų išlaidų atlyginimas siekiant išvengti žalos (vok. – *Notwendige Aufwendungen zur Schadensabwehr*): taikomas tik tuo atveju, jei galima nuspėti asmens, kuris tvarko kito asmens reikalus be pavedimo, ketinimą ir asmens, kurios reikalai tvarkomi, sutikimą su tuo ketinimu.

Visgi, naujaisiais laikais dėl šių dogmatinių debatų atsirado problema, kuri nuo romėnų laikų nebuvo tinkamai suprasta bei analizuota. Tai - sau pavojinga, aktyvi savo ir kitų teisių bei interesų gynyba (vok. – *selbstgefährdende tätige Nothilfe*). Apie ją imta kalbėti XIX amžiuje, kuomet nagrinėta ar asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus ir gynęs teises bei interesus, gali reikalauti žalos atlyginimo (vok. – *Schadensersatzanspruch*).

Ši problema ypač atsispindi Vokietijos teisės doktrinoje ir praktikoje. Iškart po BGB įsigaliojimo Vokietijos Reicho teismas (vok. – *Reichsgericht*) pasisakė, kad vadovaujantis BGB 670 straipsniu, įgaliotas asmuo gali reikalauti išlaidų atlyginimo, bet ne žalos atlyginimo²¹. Tai yra, pradėta taikyti analogija tarp *negotiorum gestio* ir asmens įgalojimo, atstovavimo institutų. Panašios nuomonės laikėsi ir Prancūzijos teismai²².

1920 metais tas pats Vokietijos Reicho teismas visgi patvirtino žalos atlyginimo galimybę esant atsitiktinei žalai kartu toliau taikydamas analogiją tarp išlaidų atlyginimo remiantis BGB 670 straipsniu tardamas, jog perimamos veiklos tipinė rizika tampa tikrove²³. Šios praktikos Vokietijos teismuose laikomasi iki šiol, tačiau tai siejama su atstovavimo instituto analogija. Nustačius, jog asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be

²⁰ JANSEN, N. *Negotiorum gestio und Benevolent Intervention in Another's Affairs: Principles of European Law?* *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2007, Nr. 04, p. 967.

²¹ RANIERI, F. *Europäisches Obligationenrecht*. 2. Aufl. Wien, New York: Springer, 2003, p. 642.

²² JANSEN, N. *Negotiorum gestio und Benevolent Intervention in Another's Affairs: Principles of European Law?* *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2007, Nr. 04, p. 968.

²³ *Cit. op.* 21.

pavedimo, sau pavojingos, aktyvios savo ir kitų teisių bei interesų gynybos atveju gali reikalauti žalos atlyginimo, iškilo klausimas, ar atsiradusią žalą asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti atlyginti ir remdamasis deliktų teise²⁴. Vokietijos teismų nuomonė šiuo klausimu sako tai, jog asmuo turi pasirinkti vieną iš minėtų institutų ir remdamasis tik juo reikalauti žalos atlyginimo²⁵.

Dar nuo seniau yra diskutuojama apie naudos atlyginimo reikalavimą asmens, kuris tvarkė reikalus. Jau nuo XIX amžiaus teismai priteisdavo naudos atlyginimą remdamiesi, *negotiorum gestio* institutu²⁶, tačiau čia akcentuotinas Prancūzijos pavyzdys. Palyginus neseniai, prieš keletą metų, Prancūzijos teismų sistema pasisakė, jog būtina atsigręžti į *negotiorum gestio* instituto neatlygintinumą ir remtis altruistiniu pagalbos požiūriu. Taip atmetamas naudos gavimo atlygintinumai, kuris buvo naudojamas senesnėje šios šalies teismų praktikoje. Po *Avant-projet* reformos, kuri palies Prancūzijos prievolių teisę, ši nuostata turėtų būti įtvirtinta įstatymiškai²⁷.

Taigi, kaip matome romėnų teisės *negotiorum gestio* institutą įtakojo ir įtakoja įvairūs veiksniai. Kiekviena valstybė daugiau ar mažiau remdamasi viena ar keliomis iš nagrinėtų idėjų, sukūrė savitą *negotiorum gestio* institutą, kurių bendrus sąlyčio taškus bando surasti Europos Civilinio kodekso darbo grupė. Toliau darbe bus nagrinėjami kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo ypatumai paskirose valstybėse, vertinant šiuo metu galiojančią teisę.

1.3 *Negotiorum gestio* lyginamoji apžvalga

Vokietijoje kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutas pradėjo veikti 1900 m., įsigaliojus *BGB*, kurio autoriai, kaip ir Romos laikų teisininkai, *negotiorum gestio* institutu nenorėjo riboti nesavanaudiško veikimo²⁸. Jie rėmėsi tuo, jog asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, vadovaujasi savo arba savo kartu su asmens, kurio reikalus tvarko be pavedimo, interesais. Altruizmas nebuvo teisiškai stiprus motyvas. Pagrindinė idėja, kodėl atsirado būtent toks *BGB* 677 straipsnis yra dažnai ginčytina. Vieni teigia, kad tai buvo žmonių tarpusavio pagalbos teorijos (vok. – *die Theorie der Menschenhilfe*) išplėtimas²⁹, kiti nurodo, jog kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo dar nuo romėnų

²⁴ RANIERI, F. *Europäisches Obligationenrecht*. 2. Aufl. Wien, New York: Springer, 2003, p. 646.

²⁵ *Ibidem*, p. 645.

²⁶ JANSEN, N. *Negotiorum gestio und Benevolent Intervention in Another's Affairs: Principles of European Law?* *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2007, Nr. 04, p. 969.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ WOLLSCHLÄGER, C. *Die Geschäftsführung ohne Auftrag: Theorie und Rechtsprechung*. 1. Aufl. Berlin: Dunker&Humblot, 1976, p. 37.

²⁹ *Ibidem*, p. 24.

teisės laikų buvo skirtas teisiniam vakuumui užpildyti, tai yra, reglamentuoti reikalų tvarkymą, kuriam susisteminti trūksta specialių taisyklių.³⁰ Antroji nuomonė yra artima Europos Civilinio Kodekso darbo grupės pagrindinei nuostatai, jog *negotiorum gestio* pagrindinė funkcija yra išspręsti nekompetentingumo problemą³¹. Šalia ankščiau paminėtų pozicijų iškeliami ir trečioji – kvazisutarčių teorija (vok. – *die Quasikontraktstheorie*)³², kuri akcentuoja asmens, tvarkančio kito asmens reikalus be pavedimo, ir asmens, kurio reikalai tvarkomi, valios ir noro sutapimo būtinumą, o tuo pačiu *negotiorum gestio* institutą artina prie sutarčių teisės³³.

Nors Vokietijos teisės doktrinoje kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo instituto kilmė yra ganėtinai ginčytina, tačiau teismų praktikoje tai nėra itin svarbu³⁴, kaip ir tai, jog Vokietijoje kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo laikomas prievole pagal įstatymą³⁵, nes ji atsiranda ne sutarties, o įstatymo pagrindu. Praktiniu aspektu išnagrinėjus *BGB* galima pasakyti, jog įstatymiški *negotiorum gestio* instituto tikslai Vokietijos teisėje yra šie: išaiškinti ir reguliuoti nelegitimuotą asmens reikalų tvarkymą, apsaugoti asmenį, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, nuo nepageidaujamo kišimosi į jo reikalus, akcentuoti ištikimo, atsidavusio asmens, kuris tvarko kito asmens reikalus be pavedimo, poziciją, privilegijuoti asmenį, kuris tvarko kito asmens reikalus be pavedimo, pavojaus ar visuomenės intereso gynimo atvejais.

Šveicarijoje kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo atsiradimas siejamas su Šveicarijos prievolių kodeksu (toliau tekste – *OR*), kuris įsigaliojo 1883 metais. *OR* 419 – 424 straipsniai reglamentuoja kito asmens reikalų tvarkymą be pavedimo (vok. – *die Geschäftsführung ohne Auftrag*). *OR* 424 straipsnis teigia, jog asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, gali vėliau patvirtinti reikalų tvarkymą, taip tarsi suteikdamas įgaliojimą arba pavedimą asmeniui, kuris tvarkė jo reikalus be pavedimo. Vėlesnis reikalų tvarkymo patvirtinimas (patvirtina asmuo, kurios reikalai buvo tvarkomi) nagrinėjamas kaip atstovavimo institutas³⁶.

³⁰ BGB komentaras: *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III* (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003, p. 263.

³¹ JANSEN, N. *Negotiorum gestio und Benevolent Intervention in Another's Affairs: Principles of European Law?* *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2007, Nr. 04, p. 969.

³² WOLLSCHLÄGER, C. *Die Geschäftsführung ohne Auftrag: Theorie und Rechtsprechung*. 1. Aufl. Berlin: Dunker & Humblot, 1976, p. 41.

³³ *Ibidem*.

³⁴ BGB komentaras: *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III* (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003, p. 263.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ GUHL, T. *Das Schweizerische Obligationenrecht (bearb. Alfred Koller u. a.)*. 9. Aufl., Zürich: Schulthess, 2000, p. 558.

Taigi, *negotiorum gestio* institutas Šveicarijoje taikomas išimtiniais atvejais, kuomet atsiranda šalių nuomonių nesutapimai. Šiuo klausimu galima pateikti oponuojančią Vokietijos teisės poziciją, kur taip pat asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus be pavedimo, juos turi tvarkyti taip (be kitų būtinų reikalavimų), kad tai atitiktų tikrąją arba numanomą valią (vok. – *der mutmaßliche oder wirkliche Wille*). Tuo tarpu Šveicarijos *OR* 419 straipsnis nurodo tik numanomą valią. Atsitiktinę žalą, atsiradusią sau pavojingos, aktyvios savo ir kitų teisių bei interesų gynybos atveju, galima reikalauti atlyginti tik remiantis Šveicarijos *OR* 422 straipsniu. Taigi, tam tikru metu buvo atsiradusi įstatymo spraga, nes šios žalos nebuvo galima reikalauti remiantis atstovavimo institutu. Šią problemą Šveicarijos teismai užpildė remdamiesi Šveicarijos Civilinio kodekso (vok. *Zivilgesetzbuch* – toliau tekste *ZGB*) 1 straipsniu³⁷. Teismas taip pat pasisakė, jog 422 *OR* straipsnis gali būti taikomas tik tuo atveju, jei padėjėjui atsirado žala bei savanoriški pagalbos veiksmai buvo atliekami ne dėl aiškaus prašymo³⁸. Kaip dar vieną skirtumą nuo Vokietijos teisės, o kartu Šveicarijos *negotiorum gestio* instituto ypatybę, galima išskirti tai, jog Šveicarijoje yra diskutuotina, ar galima tvarkyti kito asmens reikalus be pavedimo veikiant ne tik kito asmens, bet ir kartu savo interesais. Šis klausimas kildinamas iš atstovavimo instituto, kur atstovaujantysis turi vengti interesų konflikto su atstovaujamojo interesais³⁹.

Kalbant apie išlaidų atlyginimą Šveicarijoje įstatymų normos numato, jog asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi, atlygindamas išlaidas turi jas atlyginti kartu palūkanomis (vok. – *Zinsen*)⁴⁰. Šveicarijos įstatymo leidėjas *negotiorum gestio* institutą, kaip ir romėnų teisėje, supranta kaip kvazistatutinę prievolę (ypač kaip „kvaziatstovavimą“)⁴¹. Kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutas netaikomas, kuomet santykius tarp asmenų reguliuoja kitas teisinis santykis. Taigi, šis institutas tarnauja ir kaip spragų užpildymo instrumentas (angl. – *gap filler*).

Austrijoje, kaip anksčiau minėta, remiantis *ABGB* 1035 straipsnio pirmuoju sakiniu kito asmens reikalų tvarkymas yra neleistinas⁴². Kišimasis į svetimus reikalus yra iš

³⁷ RANIERI, F. *Europäisches Obligationenrecht*. 2. Aufl. Wien, New York: Springer, 2003, p. 647.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ GUHL, T. *Das Schweizerische Obligationenrecht* (bearb. Alfred Koller u. a.). 9. Aufl., Zürich: Schulthess, 2000, p. 559.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 560.

⁴¹ BUCHER, E. *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil*. 2. Auf. Zürich: Schulthess. 1988. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/Bucher_ORBT_14.pdf

⁴² JANSEN, N. *Negotiorum gestio und Benevolent Intervention in Another's Affairs: Principles of European Law?* *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2007, Nr. 04, p. 960.

esmės, kaip intervencija į kito asmens laivę, yra nepageidaujamas⁴³. Tai galioja ne tik uždraustam (ABGB 1040 str.) ir nenaudingam (ABGB 1038 str.), bet ir naudingam (ABGB 1037 str.) kito asmens reikalų tvarkymui. Tik pagalbos veiksmai itin būtinu atveju yra leidžiami ir skatinami, jei jie nedaro žalos asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, teisei savo atsakomybe nustatyti privačius teisinius santykius bei gina šio asmens teisinę sferą. Taip pat išimtis iš šios taisyklės daromos naudingam kito asmens reikalų tvarkymui be pavedimo. Galima sakyti kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo Austrijoje leidžiamas gana siaurais rėmais: esant jam naudingam (vok. – *nützlich*) arba itin būtinu pagalbos atveju (vok. – *Notfall*)⁴⁴.

Asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus be pavedimo, turi pasirūpinti asmens, kurio reikalus tvarko be pavedimo, išankstiniu pritarimu (vok. – *Zustimmung*) tiek naudingojo, tiek būtinąjo (pagalbos veiksmai itin sunkiu atveju). Jei pritarimas gaunamas, taikoma sutarčių teisė. Šioje vietoje būtina pastebėti Austrijos *negotiorum gestio* instituto ypatybę, kad asmuo, kuris tvarko kito asmens reikalus be pavedimo, turi žinoti jo tapatybę. Jei asmuo, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, išreiškia sutikimą po reikalų tvarkymo, tuomet turi būti aiškinamasi, ar taikoma sutarčių teisė, ar atsisakoma žalos atlyginimo reikalavimo, ar yra būtinąjo arba naudingąjo kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo sąlygos. Dažnai Austrijoje kaip itin būtiną pagalbos atvejį pateikiamas pavyzdys yra, kuomet asmuo suranda sunkiai sužeistą kaimyno katę ir ją nugabeną pas veterinara⁴⁵. Tokiu atveju asmuo gali reikalauti išlaidų atlyginimo. Austrijos civilinės teisės ekspertai nesutaria, ar asmuo tokiu atveju taip pat galėtų reikalauti atlyginimo už sugaištą laiką. Austrijos advokatė *Lindinger* teigia, jog naudos sąvoka visada sprendžiama subjektyviai, kur vien tik vertės padidėjimo neužtenka (vok. – *eine bloße Wertvermehrung allein zu wenig ist*)⁴⁶. Jeigu kito asmens reikalų tvarkymas nebuvo itin būtinu pagalbos atveju, tuomet jis gali atlygintas tik tada, kai buvo naudingas. Naudingas kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo reiškia, ne tik kad jis atnešė naudą, bet ir tai, jog ta nauda asmeniui, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, buvo aiški ir dominuojanti (vok. – *klar und überwiegend Vorteil*).

⁴³ AGBG komentaras: *Praxiskommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch* (hrsg. von Michael Schwimann). 4. Bd., 1. Halbbd., §§ 859 - 1089 ABGB (bearb. von Peter Apathy und Martin Binder). Wien: Orac, 1998, p. 448.

⁴⁴ GOLDAMMER, Y. PLAUŠINAITIS, S. *Vokiečių – lietuvių kalbų žodynas teisininkams*. Vilnius: TEV. 2005, p. 84.

⁴⁵ Die Wiener Zeitung. Wann muss ich für eine Geschäftsführung ohne Auftrag zahlen?(2007-12-01) [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą:

<http://www.wienerzeitung.at/DesktopDefault.aspx?TabID=4446&Alias=wzo&cob=314961¤tpage=4>

⁴⁶ *Ibidem*.

Jei kito asmens reikalų tvarkymas nebuvo naudingas arba buvo vykdomas ne itin būtino pagalbos atveju, tuomet kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutas nėra taikomas. Asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, savo išlaidomis turi gražinti situaciją į prieš reikalų tvarkymą buvusią padėtį arba netgi atlyginti žalą. Nauda, kurią asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, sukūrė, galima atsiimti natūra, kiek tai įmanoma⁴⁷. Austrijos doktrinoje taip pat buvo iškeltas „netikrojo“ kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo klausimas, tačiau pasilikta prie nuomonės, kad tokiais atvejais taikomas nepagrįsto praturėjimo institutas ir „netikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo paliktas nuošalyje⁴⁸.

Austrijoje taip pat buvo nagrinėjamas atvejis, ar sau pavojingos, aktyvios savo ir kitų teisių bei interesų gynybos atveju esant itin pavojingai situacijai asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus galėtų reikalauti žalos atlyginimo. Remiantis 1014 *ABGB* straipsniu žalos atlyginimo tokiu atveju galima reikalauti, jei pagalbos buvo paprašyta iš anksto, tai yra, esant atstovavimo atvejui. Austrijos teismai, priešingai nei Vokietijos, ilgą laiką vengė taikyti atstovavimo instituto analogiją šiuo *negotiorum gestio* klausimu. Todėl buvo iškeltas klausimas, ar toks žalos atlyginimo reikalavimas galėtų būti pagrįstas 1043 *ABGB* straipsniu (itin pavojinga situacija)⁴⁹. 1959 metais Austrijos teismų praktika patvirtino, jog toks žalos atlyginimo reikalavimas gali būti grindžiamas 1043 *ABGB* straipsniu, tačiau nustatė griežtas sąlygas itin pavojinga situacijai apibrėžti. Kaip antai, teismo sprendime buvo pasakyta, jog gyvenimiškas kelių eismo įvykis negali būti laikomas itin pavojinga situacija. Vėliau literatūroje pradėta siūlyti itin pavojingą situaciją apibrėžti kaip ir Vokietijos *BGB* 904 straipsnio būtinąją gintį⁵⁰. Šį mokslininkų pasiūlymą Austrijos Aukščiausiasis Teismas įgyvendino.

Lietuvoje, kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo, institutas, kaip minėta anksčiau, yra pakankamai naujas. Lietuvoje, panašiai kaip Austrijoje ir Šveicarijoje, jeigu, asmuo kurio reikalus tvarkė kitas asmuo, vėliau pastarojo veiksmus patvirtina, tai šių asmenų tarpusavio santykiams taikomos normos, reglamentuojančios pavedimo sutartis arba kita pagal esmę artimiausia atliktų veiksmų prigimčiai sutartis (CK 6.233 str.). Pavyzdžiui, jeigu kito asmens interesais sudarytas sandoris, jie bus kvalifikuojami kaip pavedimo teisiniai santykiai ir patvirtinus veiksmus jiems bus taikomi CK 6.756 –

⁴⁷ KOZIOL, H; WELSER, R. *Grundriss des Bürgerlichen Rechts. Bd. 1, Allgemeiner Teil und Schuldrecht*. 10. Aufl. Wien: Manz, 1995, p. 506.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 507.

⁴⁹ RANIERI, F. *Europäisches Obligationenrecht*. 2. Aufl. Wien, New York: Springer, 2003, p. 650.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 652.

6.765 straipsniai⁵¹. Taigi, šio instituto taikymas palyginus siaurai apribotas, tai yra, jis taikomas tik tais atvejais, kuomet tarp šalių iškyla nesutarimai. Šis faktas taip pat patvirtina, jog Lietuvoje kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo yra kvazisutartinė prievolė, kuri gali virsti ir į sutartinę.

Kitas svarbu ypatumas nagrinėjant Lietuvos *negotiorum gestio*, yra tai, kad CK įtvirtinta, jog asmens, tvarkančio kito asmens reikalus, veiklai *mutatis mutandis* taikomos CK ketvirtosios knygos normos, reglamentuojančios paprastą kito asmens turto administravimą. Taip pat galima pastebėti, kad tam tikros CK normos yra labai panašios, o kartais ir identiškos Vokietijos *BGB*, kaip antai *BGB* 687 straipsnio 1 dalis ir CK 6.236 straipsnis, teigiantys, jog kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo instituto normos netaikomos, jei kas nors tvarko kito asmens reikalus manydamas, kad tvarko savo reikalus. Arba normos reglamentuojančios reikalų tvarkymą pavojaus atveju.

Įdomus klausimas yra, ar Lietuvos CK numatytas „netikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas. Kaip ir minėta, *BGB* 687 straipsnio 1 dalis ir CK 6.236 straipsnis yra praktiškai identiški. Vokiečių teisės norma reglamentuoja vieną iš „netikrojo“ kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo rūšių, kuomet asmuo tvarko kito asmens reikalus manydamas, jog tvarko savo reikalus. Tai yra, trūksta suvokimo tvarkyti kito asmens reikalus be pavedimo. Todėl būtų galima teigti, jog Lietuvoje „netikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo iš esmės egzistuoja, tačiau tai nėra išsamiai aptarta, teismų praktikoje bei teisės doktrinoje nėra suformuotos vienodos nuomonės šiuo klausimu.

Svarbu pastebėti, kad kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutas yra reglamentuotas CK prievolių teisės trečiojoje dalyje (kitais pagrindais atsirandančios prievolės). Tai yra, atskirai nuo sutarčių teisės, nors tai yra kvazisutartinė prievolė. Vokietijoje⁵² šis institutas reglamentuojamas prie atskirų sutarčių rūšių, Šveicarijoje ir Austrijoje⁵³ – nuostatose, reglamentuojančiose pavedimo sutartis. Tai rodo, kad Lietuvoje kito asmens reikalų tvarkymui be pavedimo taikomos prievolių bendrosios nuostatos, o sutarčių teisės nuostatomis būtų galima remtis pagal analogiją. Tuo tarpu darbe nagrinėjamos užsienio šalyse tai ne tik traktuojama kaip kvazisutartinė prievolė, bet ir sutarčių teisės normų taikymui nereikia analogijos. Iš esmės kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo yra ganėtinai artima prievolė pavedimo sutarčiai. Be to, Lietuvos

⁵¹ MIKELĖNAS, V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: Šeštoji knyga, Prievolių teisė, 1 dalis. Vilnius: Justitia, 2001, p. 312.

⁵² VON BAR, C; *et al. Principles of European Law: Benevolent Intervention in Another's Affairs*. Oxford: Oxford University Press. 2006, p. 57.

⁵³ *Ibidem*.

atveju irgi laikoma kvazisutartine prievole, todėl *negotiorum gestio* būtų galima reglamentuoti ten, kur tai padaryta mūsų nagrinėjamosiose užsienio valstybėse.

Remiantis tuo kas išdėstyta, galima sakyti, jog *negotiorum gestio* institutas Lietuvoje yra savitas, nors ir turi daug Austrijai, Šveicarijai ir Vokietijai būdingų bruožų. Trumpai apžvelgus esmines *negotiorum gestio* ypatybes darbe nagrinėjamosiose valstybėse kitame skyriuje bus analizuojama kito asmens reikalų tvarkymo be pavidimo instituto sistematika.

2. Kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo instituto sistematika

Šioje mokslinio tiriamojo darbo dalyje daugiausia bus remiamasi Vokietijos teise, kur, kaip anksčiau nagrinėta, *negotiorum gestio* institutas yra bene plačiausios apimties. Tai padės labiau atskleisti kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo instituto sistematiką ir kitose mūsų nagrinėjamosiose valstybėse.

Nagrinėjant kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutą galima pateikti tokią schemą⁵⁴. Pirmiausiai nustatoma, ar buvo tvarkomi svetimi reikalai. Jei atsakymas teigiamas, tuomet nagrinėjama ar asmuo, kuris tvarkė svetimus reikalus, tai darė turėdamas pavedimą ar kitaip teisiškai įgalintas. Jei atsakymas neigiamas, tokiu atveju atsiranda kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo, kurį galima skirstyti į dvi dalis: „tikrasis“ ir „netikrasis“.

2.1 „Netikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo

„Netikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas, kaip ir ankščiau minėta, skiriasi nuo „tikrojo“ tuo, jog trūksta tvarkančiojo asmens suvokimo arba noro tvarkyti kito asmens reikalus. Galima išskirti dvi „netikrojo“ kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo rūšys: klaidingas savo reikalų tvarkymas (i) ir (ii) neleidžiamas reikalų pasisavinimas (svetimo asmens reikalų pasisavinimas).

Klaidingas savo reikalų tvarkymas (vok. – *irrtümliche Eigengeschäftsführung*), pasireiškia tuo, kad asmuo tvarko kito asmens reikalus be pavedimo, manydamas, jog tvarko savo reikalus. Taigi, šiuo atveju trūksta suvokimo, kad tvarkomi kito asmens reikalai.

Kito asmens reikalų pasisavinimo (vok. – *unerlaubte Geschäftsanmassung*) atveju asmuo tvarko kito asmens reikalus, nors žino, kad tam neturi teisės. Taigi, šiuo atveju trūksta noro tvarkyti kito asmens reikalus.

2.2 „Tikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo

Išsiaiškinus, jog asmuo tvarkė kito asmens reikalus be pavedimo tai suprasdamas ir norėdamas, būtina nustatyti, ar iš tiesų buvo tvarkomi kito asmens reikalai. Nagrinėjant kito asmens reikalų tvarkymą be pavedimo doktrinoje išskiriamos šios trys svetimų

⁵⁴ LÖSER, C. Systematik der GoA. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.cloeser.org/ext/Gesch%E4fts%FChrung_ohne_Auftrag.pdf arba GRÜNING, C. Schuldrecht BT 2/GoA Card 2: Geschäftsführung ohne Auftrag. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.verlag-gruening.de/downloads/ZivR_kostenlos/2%20%20GoA.pdf

reikalų rūšys: objektyviai (išimtinai) svetimi reikalai (vok. – *objektiv fremde Geschäfte*), taip pat svetimi reikalai (vok. – *auch-fremde Geschäfte*) ir objektyviai neutralūs reikalai (vok. – *objektiv neutrale Geschäfte*)⁵⁵. Šis svetimų reikalų klasifikavimas padeda nustatyti, ar iš tiesų buvo tvarkyti kito asmens, o ne savo asmeniniai reikalai.

Išsiaiškinus, ar asmuo suprasedamas ir norėdamas tikrai tvarkė kito asmens reikalus be pavedimo, kyla klausimas, ar tas tvarkymas yra pagrįstas. Šiuo atveju vėlgi išskiriame dvi rūšis: pagrįstas⁵⁶ (i) (vok. – *berechtigte*) ir nepagrįstas⁵⁷ (ii) (vok. – *unberechtigte*) kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo. Vokietijoje kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo pagrįstumo sąlyga įvykdoma, jei yra bent viena *BGB* 683 straipsnio 1 dalyje, 683 straipsnio 2 dalyje arba 684 straipsnio 2 sakinyje nurodyta aplinkybė.

2.2.1 Pagrįstas kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo

BGB 683 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad atitinkamų svetimų reikalų tvarkymas turi atitikti asmens, kurio reikalai tvarkomi, valią. Ši sąlyga turi tris alternatyvas: atitinka tikrąją valią (vok. – *wirkliche Wille*), esant tikrosios valios trūkumui atitinka spėjamą valią (vok. – *mutmaßliche Wille*) arba/ir atitinka objektyviuosius asmens, kurio reikalai tvarkomi, interesus (vok. – *objektive Interesse*).

BGB 683 straipsnio 2 dalis nukreipia į *BGB* 679 straipsnį, reglamentuojantį atvejus, kuomet asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, valia nėra svarbi. Remiantis šiomis dviem normomis pagrįstumo sąlyga išpildoma tuomet, kada svetimi reikalai buvo tvarkomi siekiant apginti viešuosius interesus arba laiku įvykdyti įstatymu arba sutartimi grindžiamą vieno asmens pareigą išlaikyti kitą asmenį (vok. – *Unterhaltspflicht*), nepaisant to, ar tai prieštarauja asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, valiai.

BGB 684 straipsnio 2 sakinyje nurodoma, jog pagrįstumas yra ir tuo atveju, kai reikalų tvarkymas nors ir neatitiko asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, valios, tačiau vėliau jis reikalų tvarkymą patvirtino (vok. – *die Genehmigung*).

Jeigu yra bent viena iš anksčiau minėtų pagrįstumo sąlygų, tuomet asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, remdamasis *BGB* 670 straipsniu kartu su 683 straipsnio 1 ar 683 straipsnio 2 dalimis arba 684 straipsnio 2 sakiniu gali reikalauti iš

⁵⁵ SCHMIDT-RECLA, A. Gesetzliche Schuldverhältnisse. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: www.scriptorama.de.

⁵⁶ GOLDAMMER, Y. PLAUSINAITIS, S. *Vokiečių – lietuvių kalbų žodynas teisininkams*. Vilnius: TEV. 2005, p. 19.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 119

asmens, kurio reikalus tvarkė be pavedimo, atlyginti išlaidas (vok. – *die Aufwendungen*), kurios tokiomis aplinkybėmis gali būti laikomos kaip būtinos⁵⁸.

Lietuvoje pozityvumo sąlygos iš esmės panašios, tačiau turi savitumų. CK 6.230 straipsnio 1 dalis numato, kad kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo gali būti pagrįstas tuo atveju, jei neprieštaruoja asmens, kurio reikalai tvarkomi, valiai. Asmuo, kuris tvarko kito asmens reikalus, turi žinoti, kad tai daro prieš pastarojo valią. Taigi, galima sakyti, nors įstatyme nėra išskirta, tačiau valia CK 6.230 straipsnio 1 dalyje suprantama, kaip tikroji asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, valia. Minėto straipsnio antroji dalis numato dar vieną pagrįstumo sąlygą, kuri teigia, kad asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, valia neturi reikšmės, jei reikalai tvarkomi siekiant apginti visuomenės interesus arba siekiam įvykdyti asmens, kurio reikalai tvarkomi, prievolę išlaikyti kitą asmenį (kaip ir Vokietijoje), arba yra bandoma pašalinti asmens gyvybei gresiantį pavojų. Būtina sąlyga yra, kad reikalai turi būti tvarkomi taip, jog atitiktų asmens, kurio reikalai tvarkomi, interesus.

Galima išskirti dar vieną pagrįstumo koncepcijai keliamą reikalavimą, kuris numatytas CK 6.231 straipsnyje. Tai yra, išlaidos turi būti atlyginamos visais atvejais, jeigu asmuo pradėjo tvarkyti kito asmens reikalus dėl to, kad pastarojo asmeniui arba turtui grėsė realus pavojus. Asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, už padarytus nuostolius šiuo atveju atsako tik esant tyčiai arba dideliam neatsargumui.

Esant minėtoms pagrįstumo sąlygoms Lietuvoje asmeniui, kuris tvarkė kito asmens reikalus, turi būti atlyginamos visos turėtos naudingos ir būtinos išlaidos bei dėl reikalų tvarkymo patirti nuostoliai nepaisant to, ar toks reikalų tvarkymas davė teigiamų rezultatų. Kaip matyti, Lietuvos (o kartu ir Austrijos bei Šveicarijos) *negotiorum gestio* institutas skiriasi nuo Vokietijos tuo kad, esant vėlesniam veikslių patvirtinimui šiose šalyse santykiams taikomos normos, reglamentuojančios pavedimo sutartis arba kitas pagal esmę artimiausias atliktų veikslių prigimčiai sutartis.

Šveicarijoje pozityvumo sąlyga irgi išpildoma šiek tiek kitaip. Asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, juos turi tvarkyti taip, kad atitiktų asmens, kurio reikalai tvarkomi, interesus⁵⁹. Tai sprendžiama vadovaujantis objektyviais kriterijais. Pagrįstas kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo Šveicarijoje atsiranda tuomet, kai jis yra būtinas (vok. – *notwendige*) arba asmeniui, kurio reikalai tvarkomi, yra naudingas⁶⁰. Būtinas reiškia, jog asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, padeda pastarajam išvengti jam gresiančios žalos.

⁵⁸ LÖSER, C. Systematik der GoA. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą:

<http://www.cloeser.org/ext/Gesch%E4fts%FChe%20ohne%20Auftrag.pdf>

⁵⁹ GUHL, T. *Das Schweizerische Obligationenrecht* (bearb. Alfred Koller u. a.). 9. Aufl., Zürich: Schulthess, 2000, p. 560.

⁶⁰ *Ibidem*.

Šveicarijos *OR* 419 straipsnyje nurodyta, jog pagrįstas kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo yra, kai jis būna naudingas ir atitinka asmens, kurio reikalai tvarkomi numanomą valią. Tikrosios valios klausimas čia nekliamas, nes tikroji valia iškart nukreiptą į atstovavimo sutarčių institutą, ir *negotiorum gestio* nebūtų taikomas.

Dar vienas ypatumas Šveicarijos, o kartu ir Vokietijos, kito asmens reikalų tvarkymą be pavedimo reguliuojančių normų yra tai, kad asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, negali reikalauti išlaidų atlyginimo, jei jis neturėjo noro iš pradžių reikalauti atlyginti turėtas išlaidas (*OR* 422 straipsnio 2 dalis ir *BGB* 685 straipsnio 1 dalis). Taigi, neegzistuojant šiai sąlygai bei esant vienai iš dviejų pozityvumo kondicijų asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti atlyginti turėtas būtinašias ir naudingašias išlaidas su palūkanomis, tačiau negali reikalauti honoraro atlyginimo⁶¹.

Austrijoje pagrįstumo sąlygos turi dvi alternatyvas: reikalai turi būti tvarkomi esant itin būtinos pagalbos atvejui (*ABGB* 1036 straipsnis) arba reikalų tvarkymas turi būti naudingas asmeniui, kurio reikalai tvarkomi (*ABGB* 1037 straipsnis). Itin būtinos pagalbos atvejį minėjome anksčiau, kur nurodyta, kad šiai sąlygai keliami itin aukšti reikalavimai. Naudingai tvarkomų kito asmens reikalų sąlyga susideda iš dviejų dalių: jei kito asmens reikalai buvo tvarkomi naudingai jam, tuomet vis tik turima gauti jo pritarimą, pritarimo negavus naudingumui keliami gerokai didesni reikalavimai, tai yra, nauda turi būti aiški ir dominuojanti (vok. – *klar und überwiegend Vorteil*). Prie minėtų pagrįstumo sąlygų reikėtų išskirti ir *ABGB* 1042 straipsnį, kuriame teigiama, kad jeigu asmuo turi kito asmens išlaidas, kurios pastarajam priklausomos pagal įstatymą, tuomet asmuo, turėjęs išlaidų, turi teisę jų reikalauti. Reikalų tvarkymo pavojaus atveju asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus, gali reikalauti atlyginti būtinašias ir naudingašias išlaidas bei nepasiektą sėkmę (vok. – *fehlgeschlagen Erfolg*), tai yra atlyginti išlaidas, nors ir nepasiekė rezultato. Esant naudingajam kito asmens reikalų tvarkymui išlaidų atlyginimas yra apribotas faktinėmis išlaidomis⁶².

2.2.2 Nepagrįstas kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo ir šalutinės pareigos

Nesant pagrįstumo sąlygų, kurios kiekvienoje mūsų nagrinėjamoje valstybėje turi savitų ypatumų, kito asmens reikalų tvarkymas laikomas nepagrįstu. Nepagrįsto kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo atveju, asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus, gali reikalauti

⁶¹ BUCHER, E. Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil 2. Auf. Zürich: Schulthess. 1988. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą:

http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/Bucher_ORBT_14.pdf

⁶² *ABGB* komentaras: *Praxiskommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch* (hrsg. von Michael Schwimann). 4. Bd., 1. Halbbd., §§ 859 - 1089 *ABGB* (bearb. von Peter Apathy und Martin Binder). Wien: Orac, 1998, p. 451.

atlyginti asmens, kurio reikalai buvo tvarkomi, patirtą naudą (*BGB* 684 str. 1 d., *ABGB* 1040 str. 2 sak., *OR* 423 str. 1 d., *CK* 6.233 str. 4 d.). Pagrindas naudos atlyginimui dažniausiai yra nepagrįsto praturtėjimo institutas. Vokietijos teisės doktrinoje vyrauja nuomonė, jog nepagrįstas kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo yra pakankama sąlyga konstatuoti nepagrįstą praturtėjimą, todėl palengvinamas įrodinėjimas⁶³. Asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi, nepagrįsto kito asmens reikalų tvarkymo atveju gali reikalauti žalos atlyginimo (*BGB* 678 straipsnis, *ABGB* 1040 straipsnis sakiny, *OR* 423 straipsnio 1 dalis, *CK* 6.230 straipsnio 1 dalis).

Šalia minėtų reikalavimų galima pastebėti ir asmens, kuris tvarko kito asmens reikalus be pavedimo, šalutines pareigas (vok. – *Nebenpflichten*): pranešimo pareiga (vok. *Anzeigepflicht*), informavimo pareiga (vok. – *Auskunftpflicht*), pareiga grąžinti, tai kas gauta (vok. – *Herausgabepflicht*).

Apibendrinus dabartinio *negotiorum gestio* instituto sistematiką mūsų nagrinėjamosiose valstybėse galima išskirti šias kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo santykių taikymo sąlygas: a) tvarkomi reikalai b) tvarkomi reikalai yra susiję su kito asmens interesais c) asmuo supranta ir nori tvarkyti kito asmens reikalus d) jis tai daro be pavedimo ar kitokio teisinio įgalinimo. Kitoje šio mokslinio tiriamojo darbo dalyje bus analizuojamos konkrečios sąlygos, reikalingos minėtiems elementams atsirasti.

⁶³ LÖSER, C. Systematik der GoA.[Žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.cloeser.org/ext/Gesch%E4fts%FChrung_ohne_Auftrag.pdf

3. Kito asmens reikalų tvarkymo be pavidimo taikymo sąlygos

3.1 Reikalų tvarkymas

Reikalų tvarkymo sąvoka suprantama plačiąja prasme. Ji apima veiksmus, kuriuos vienas asmuo gali atlikti kitam asmeniui. Tai gali būti ne tik faktiniai (pavyzdžiui: kaimyno katės gelbėjimas), bet ir teisiniai veiksmai (pavyzdžiui: vykdomos kito asmens prievolės)⁶⁴. Šios nuomonės laikomasi tiek Lietuvoje⁶⁵, Vokietijoje⁶⁶, Šveicarijoje⁶⁷, tiek Austrijoje⁶⁸, tai yra, visose šiame darbe nagrinėjamosiose valstybėse. Reikalų tvarkymui būtina sąlyga yra valia išreikšta veikla (vok. – *ein willensgesturtes Tun*)⁶⁹, tai yra, reikalingas veikimas⁷⁰.

Tvarkant reikalus kyla klausimas, ar asmuo, kuris tvarko kito asmens reikalus, turėtų būti visiškai veiksnus. Vokietijos doktrinoje sakoma, kad *BGB* 104 straipsnis, reglamentuojantis fizinių asmenų veiksnumą, nėra taikomas⁷¹. Asmuo tvarkantis, kito asmens reikalus, neprivalo būti veiksnus. Reikalaujama sąlyga yra tai, kad asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, faktiškai galėtų ginti svetimus interesus (vok. – *die Gestionsfähigkeit*). Taigi, svarbiausia, kad asmuo galėtų suprasti ir faktiškai ginti svetimus interesus, o ne tai, ar asmuo visiškai veiksnus. Lietuvoje šiuo klausimu tiesioginiai nėra pasisakyta, todėl būtų galima traktuoti, kas turėtų būti taikomos bendrosios nuostatos, reglamentuojančios fizinių asmenų veiksnumą. Tai reiškia, kad asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus be pavidimo, turėtų būti veiksnus (CK 2.5 str.).

Asmeniui, tvarkančiam kito asmens reikalus, esant ribotai veiksniam arba neveiksniam, Vokietijoje yra taikoma speciali taisyklė (*BGB* 682 straipsnis), kuri riboja atsakomybę, o kartu ir asmens, kurio reikalai tvarkomi, reikalavimą, kylantį iš *negotiorum gestio* instituto. Asmuo, kurio reikalai, tvarkomi tokiu atveju gali reikalauti žalos atlyginimo remdamasis deliktų teise arba nepagrįsto praturtėjimo institutu.

⁶⁴ VON BAR, C; *et al. Principles of European Law: Benevolent Intervention in Another's Affairs*. Oxford: Oxford University Press. 2006, p. 69.

⁶⁵ MIKELĖNAS, V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: Šeštoji knyga, Prievolių teisė, 1 dalis. Vilnius: Justitia, 2001, p. 308.

⁶⁶ SCHWARZ, G.C; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 28.

⁶⁷ BUCHER, E. *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil*. 2. Auf. Zürich: Schulthess. 1988. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą:

http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/Bucher_ORBT_14.pdf

⁶⁸ AGBG komentaras: *Praxiskommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch* (hrsg. von Michael Schwimann). 4. Bd., 1. Halbbd., §§ 859 - 1089 ABGB (bearb. von Peter Apathy und Martin Binder). Wien: Orac, 1998, p. 448

⁶⁹ HÖLAND, A. *Geschäftsführung ohne Auftrag (GoA): Übersicht*. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: [http://www2.jura.uni-](http://www2.jura.uni-halle.de/nis_temp/lehre/ss04/download/vorlesungen/bgb/schuldrecht1/GoA.pdf)

[halle.de/nis_temp/lehre/ss04/download/vorlesungen/bgb/schuldrecht1/GoA.pdf](http://www2.jura.uni-halle.de/nis_temp/lehre/ss04/download/vorlesungen/bgb/schuldrecht1/GoA.pdf)

⁷⁰ *Cit. op.* 65.

⁷¹ *Cit. op.* 66, p. 39.

Asmuo tvarkantis kito asmens reikalus yra tas, kuris juos tvarko. Jis neprivalo būtinai vienas pats tvarkyti kito asmens reikalus, bet gali pasitelkti kitus, padedančius asmenis (vok. – *Geschäftsführungsgehilfen*). Taip ir tais atvejais, kai reikalus sutvarko padedantys kiti asmenys, jie ne visada bus laikomi asmenimis, kurie tvarkė kito asmens reikalus (pavyzdžiui: juridinių asmenų organai, atstovai ir kiti).

3.2 Reikalų tvarkymas susijęs su kito asmens interesais

Asmuo, tvarkantis reikalus, turi tvarkyti svetimus reikalus. Bendriausia prasme reikalai yra svetimi, kai jie liečia ne asmens, kuris tvarko reikalus, bet kito asmens interesų sritį (vok. – *der Interessenbereich*). Kita vertus, asmuo tvarkantis reikalus, tuo pačiu gali tvarkyti ne tik kito asmens, bet ir savo reikalus. Bet koku atveju reikalai turi būti bent tam tikra dalimi (bent mažiausiai) susiję su kito asmens interesų sritimi. Šios koncepcijos laikomasi Vokietijoje ir Austrijoje. Šveicarijoje dažnai yra diskutuojama ar asmuo tvarkydamas kito asmens reikalus gali tuo pačiu metu tvarkyti savo reikalus.⁷² Lietuvoje šis klausimas nėra išgvildentas, bet žiūrint iš koncepcinės pusės, kad kito asmens reikalų tvarkymas turėtų būti atibojamas nuo tik savo reikalų tvarkymo, galima laikyti, jog mūsų šalyje ši nuomonė galėtų būti tinkama. Taip pat būtina pabrėžti, kad tik savų reikalų tvarkymas, nelaikomas kito asmens reikalų tvarkymu tuo atveju, kai kitam asmeniui jis yra refleksiškai naudingas (pavyzdžiui: asmuo pasikeičia buto duris, kurios yra identiškos kaimyno durims, taip sukurdamas bendrą laiptinės interjerą).

Kaip jau darbe buvo minėta, svetimi reikalai skirstomi į: (i) objektyviai (išimtinai) svetimus reikalus, (ii) objektyviai neutralius reikalus ir (iii) taip pat svetimus reikalus⁷³. Austrijoje ir Vokietijoje dažnai yra ginčijamasi, ar svetimi reikalai nėra noro ir supratimo svetimus reikalus elemento dalis⁷⁴. Daugumos nuomone, tai atskiri elementai ir juos būtina analizuoti atskirai⁷⁵, tai yra, remtis minėtu svetimų reikalų skirstymu. Vokietijos mokslininkai palaikantys daugumos nuomonę (pvz., Wollschläger, Wittmann, Gursky), teigia, kad svetimi reikalai gali būti tvarkomi tik tuomet, kada asmuo supranta ir nori tvarkyti kito asmens reikalus, o ne tuomet, kai svetimi reikalai tvarkomi to norint. Minėti

⁷² GUHL, T. *Das Schweizerische Obligationenrecht* (bearb. Alfred Koller u. a.). 9. Aufl., Zürich: Schulthess, 2000, p. 559.

⁷³ BIEN, F. Echte Geschäftsführung ohne Auftrag: Voraussetzungen gemäß § 677 BGB. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.jura.uni-tuebingen.de/professoren_und_dozenten/moeschel/assistenten/dr-florian-bien/materialien-vorlesung-ausservertragliches-schuldrecht/Folie%20GoA%201%20-%20Berechtigte%20GoA%20iSd%20677.pdf

⁷⁴ WOLLSCHLÄGER, C. *Die Geschäftsführung ohne Auftrag: Theorie und Rechtsprechung*. 1. Aufl. Berlin: Dunker&Humblot, 1976, p. 52.

⁷⁵ SCHWARZ, G.C; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 30.

autoriai argumentuoja *BGB* 677 straipsniu. Šiame straipsnyje sakoma, jei asmuo tvarko kito asmens reikalus be pavedimo ar kitaip teisiškai neįgaliotas, asmuo, tvarkantis reikalus, turi tai daryti atsižvelgdamas į asmens, kurio reikalai tvarkomi, tikrąją arba numanomą valią.

Objektyviai svetimi reikalai yra tokie reikalai, kurie išimtinai susiję su kito asmens interesų sfera⁷⁶ (pavyzdžiui: padėjimas sužeistajam, kito asmens daiktų pagerinimas ir kita). Kai kuriais atvejais gali būti sunku nustatyti, ar reikalai yra objektyviai svetimi. Tiksliam kvalifikavimui ir atribojimui dažnai pasitelkiamos įstatyminės normos. Tvarkant objektyviai svetimus reikalus noras ir supratimas tvarkyti kito asmens reikalus yra numanomi, nes asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, supranta, kad tvarko svetimus reikalus ir nori juos tvarkyti.

Jeigu trūksta reikalingų požymių nustatant objektyviai svetimus reikalus, tuomet turime objektyviai neutralius veiksmus arba savo ir taip pat svetimus reikalus.

Objektyviai neutralių reikalų tvarkymas (ii) pagal savo turinį kito asmens interesų sferos nepaliečia. Sprendžiant, ar reikalai yra objektyviai neutralūs, bet kartu paliečia kito asmens teisinę sferą, yra svarbus noras ir supratimas tvarkyti kito asmens reikalus. Objektyviai neutraliems reikalams būtinos sąlygos: asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, turi valią atstovauti kito asmens interesams ir ta valia išoriškai yra akivaizdi⁷⁷. Kartais Vokietijos teisės doktrinoje šie reikalai dar vadinami subjektyviai svetimi reikalais (vok. – *subjektiv fremde Geschäfte*)⁷⁸.

Pavyzdys: asmuo (A), turi draugą (D), renkantį monetas. A žino, jog D trūksta vienos monetos, kurios jis niekaip negali nusipirkti. Jei A veikia D vardu arba kitaip parodo pardavėjui, jog atstovauja D interesams, tuo atveju yra objektyviai neutralūs reikalai.

Taip pat savo svetimi reikalai (iii) egzistuoja tuomet, kada asmuo tvarko kito asmens reikalus tuo pačiu tvarkydamas ir savo (pavyzdžiui: nuomininkas gesina gaisrą siekdamas išvengti ne tik, kad namas nesudegtų, bei norėdamas apsaugoti savo asmeninius daiktus). Noras ir supratimas tvarkyti kito asmens reikalus šiuo atveju taip pat yra numanomas. Ši kito asmens reikalų rūšis yra pakankamai diskutuotina.

⁷⁶ SCHMIDT-RECLA, A. Gesetzliche Schuldverhältnisse. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: www.skriptorama.de.

⁷⁷ RANIERI, F. Tutorium Zivilrecht. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: <http://ranieri.jura.uni-saarland.de/Lehrangebot/Examen/Tutorium/Materialien/GoA.htm>

⁷⁸ BGB komentaras: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003, p. 275.

Vokietijos teismai taip pat svetimų reikalų tvarkymo atveju pasisako, kad užtenka vien fakto, jog asmuo veikia ne vien tik išimtinai savo interesais⁷⁹. Lietuvos teisės doktrinoje šie klausimai nėra nagrinėti. Visgi manytina, kad Vokietijos teoriją būtų įmanoma taikyti ir Lietuvoje. Poziciją būtų galima pagrįsti Vokietijos teismų argumentu, kad kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institute svarbu įrodyti, jog asmuo, tvarko kito asmens reikalus, veikdamas ne vien tik išimtinai savo interesais. Draudimas taikyti *negotiorum gestio* institutą, kuomet tvarkomi savo ir taip pat svetimi reikalai, gerokai sumažintų ir taip nedidelę šio instituto taikymo sritį Lietuvoje.

Šveicarijoje taip pat svetimų reikalų tvarkymas yra diskutuotinas, nes kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutas gretinamas su atstovavimą reglamentuojančiomis nuostatomis. O šios reglamentuoja, jog atstovaujantysis turi vengti savo ir atstovaujamojo interesų konflikto, tai yra, šiuo atveju kartu tvarkyti savo kito asmens reikalus⁸⁰.

Austrijoje minėta sfera taip pat nėra itin populiari, kadangi pats kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo, kaip minėta, leidžiamas tik dviem atvejais: kuomet jis naudingas asmeniui, kurio reikalai tvarkomi, arba esant itin būtinos pagalbos atveju. Tačiau doktrinoje nėra tokių diskusijų dėl taip pat svetimų reikalų tvarkymo kaip Šveicarijoje.

Taigi, iš esmės svetimų reikalų tvarkymą galima grupuoti pagal pateiktas svetimų reikalų rūšis. Šios skirstymo paskirtis yra atskirti kito asmens reikalų tvarkymą nuo tik savo reikalų tvarkymo (vok. *von dem ausschließlich eigenen Geschäft des Geschäftsführers*)⁸¹.

3.3 Noras ir supratimas tvarkyti kito asmens reikalus

Asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, turi norėti ir žinoti, jog tvarko kito asmens reikalus (vok. – *Fremdgeschäftsführungswille*). Šis elementas susideda iš dviejų dalių: asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, turi žinoti, suvokti, jog tai yra svetimi reikalai (vok. – *Fremdgeschäftsführungsbewusstsein*) (i), ir asmuo turi norėti juos tvarkyti (vok. – *Fremdgeschäftsführungswille*) (ii).

Noras ir supratimas tvarkyti kito asmens reikalus turi būti tuo metu, kai yra tvarkomi reikalai, bei negali būti priklausomi nuo tam tikrų sąlygų, tai yra, asmuo tiesiog turi tvarkyti kito asmens reikalus⁸². Jeigu asmuo tvarkantis, kito asmens reikalus, yra juridinis asmuo, tai noras ir supratimas yra priklausomas nuo atitinkamo juridinio asmens organo.

⁷⁹ SCHWARZ, G.C; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 33.

⁸⁰ GUHL, T. *Das Schweizerische Obligationenrecht (bearb. Alfred Koller u. a.)*. 9. Aufl., Zürich: Schulthess, 2000, p. 561.

⁸¹ SCHWARZ, G.C; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 30.

⁸² *Ibidem*.

Itin svarbus noro ir supratimo tvarkyti kito asmens reikalus vaidmuo yra ne tik sprendžiant „tikrojo“ ir „netikrojo“ kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo klausimą, bet ir analizuojant svetimų reikalų kategorijas.

Noras ir supratimas yra sudėtingi elementai, kadangi čia remiamasi subjektyvumu. Jeigu noras ir supratimas tvarkyti svetimus reikalus negali būti išoriškai nustatomas, tuomet kilus teisiniam ginčui šis elementas nėra analizuojamas. Turi egzistuoti tam tikri atsvaros taškai, siekiant išoriškai atpažinti norą ir supratimą tvarkyti svetimus reikalus. Todėl ir yra sukurta, jau anksčiau minėta sistema apie svetimų reikalų kategorijas.

Atramos taškai, sprendžiant apie norą ir supratimą tvarkyti svetimus reikalus, gali kilti iš pačių veiksmų prigimties. Jei reikalai pagal būdą yra objektyviai svetimi, tuomet noras ir supratimas tvarkyti kito asmens reikalus yra preziumuojamas, nes asmuo, tvarkantis objektyviai svetimus reikalus, paprastai tai žino ir tvarko reikalus kito asmens interesais. Tokią pačią prezumpciją Vokietijos teismai taiko ir taip pat svetimų reikalų kategorijai⁸³. Esant objektyviai neutraliems arba kitaip sakant subjektyviai svetimiems reikalams, atramos taško, nustatinėjant, ar yra noras ir supratimas tvarkyti svetimus reikalus, nėra. Šiuo atveju turime remtis išorinėmis aplinkybėmis, kurios turi būti aiškios, nes silpnos vidinės valios neužtenka. Atspirties taškai galėtų būti korespondencija tarp asmens, tvarkančio kito asmens reikalus, ir pastarojo prieš pradėdant tvarkyti reikalus (pavyzdžiui: monetų pirkimo atveju A žinojo, kad D trūksta būtent tokios monetos, bet pastarojo jis nebuvo įgaliotas nupirkti šią monetą). Svarbus elementas galėtų būti, kaip asmenį, tvarkantį kito asmens reikalus, identifikuoja tretieji asmenys⁸⁴ (pavyzdžiui: pardavėjas žino, jog A veikia D interesais arba vardu). Šveicarijoje, jei negalima išoriškai nustatyti asmens noro ir supratimo nustatyti tvarkyti kito asmens reikalus, jis tai turi įrodyti⁸⁵.

Esant norui ir supratimui tvarkyti kito asmens reikalus, kyla klausimas, ar asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, turi pastarąjį pažinoti. Esant objektyviai svetimiems reikalams Vokietijoje ši sąlyga nėra būtina, nes svarbiausia yra tai, jog asmuo nori veikti kito asmens interesais. Šiuo atveju taip pat nesvarbu, ar buvo suklysta apie asmenį, kurio reikalai tvarkomi (pavyzdžiui: gėsinant užsidegusi automobilį iš pradžių, asmuo, gėsinęs gaisrą, manė, jog automobilis priklauso jo kaimynui, bet iš vėliau sužinojo, jog šios transporto priemonės savininkas yra kaimyno brolis). Esant subjektyviai svetimiems veiksams asmuo, tvarkantis reikalus, jau turi pažinoti asmenį, kurio reikalus tvarko, nes

⁸³ SCHWARZ, G.C; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 44.

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ BUCHER, E. *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil*. 2. Auf. Zürich: Schulthess. 1988.

[žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą:

http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/Bucher_ORBT_14.pdf

kitaip jis negali numatyti jo interesų ir valios. Austrijoje teigiama, jog asmuo tvarkantis, kito asmens reikalus negali žinoti asmens tapatybės, tačiau svarbiausia yra tai, jog asmuo norėtų tvarkyti kito asmens reikalus⁸⁶.

Iš sisteminės CK 6.229 ir 6.236 straipsnių analizės galima teigti, jog valia ir noras tvarkyti kito asmens reikalus Lietuvoje yra būtini kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo santykių elementai. Šios nuomonės laikosi ir doktrina⁸⁷. Tačiau detalesnės šių būtinų elementų analizės nei praktikoje, nei doktrinoje neaptinkama. Iš esmės ir Lietuvoje, remiantis Vokietijos pavyzdžiu, būtų galima laikyti, kad valia ir noras tvarkyti kito asmens reikalus be pavedimo esant objektyviais svetimiems reikalams arba taip pat svetimiems reikalams yra prezumuojami. Ši prezumpcija palengvintų pakankamai sudėtingą minėtų subjektyvių elementų įrodinėjimą, o kartu būtų palikta ir galimybė paneigti prezumpciją.

Taigi, taikant kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutą būtina sąlyga yra noras ir supratimas tvarkyti kito asmens reikalus. Bent vienos iš šių dviejų subjektyvių sąlygų nebuvimas nulemia, kaip trumpai aptarėme skyriuje apie „netikrąjį“ kito asmens reikalų tvarkymą be pavedimo, jog turime klaidingą savo reikalų tvarkymą (trūksta supratimo) arba kito asmens reikalų pasisavinimą (trūksta noro). Kadangi noras ir supratimas yra subjektyvūs elementai, juos yra sunkiau įrodyti. Todėl, pavyzdžiui Vokietijoje, norą ir supratimą tvarkyti kito asmens reikalus būtina įrodinėti esant subjektyviai svetimiems reikalams. Tvarkant taip pat svetimus ir objektyviai svetimus reikalus noras ir supratimas prezumuojami.

3.4 Be pavedimo ar kitokio teisinio įgalinimo

Asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, juos turi tvarkyti be pavedimo ar kitokio teisinio įgalinimo, tai yra, be jokio nurodymo, išankstinio sutikimo, paliepimo ir panašiai, bei asmens, kurio reikalai tvarkomi, žinios⁸⁸. Vokietijos teismai sąvoką „be pavedimo ar kitokio teisinio įgalinimo“ aiškina, kad tarp asmens, kuris tvarko kito asmens reikalus, ir pastarojo nėra jokios niekinės, pasibaigusios ar kitaip negaliojančios sutarties arba iš tos sutarties atsirandančios teisės yra viršijamos.⁸⁹ Reikalų tvarkymo teisė negali atsirasti iš kitų prievolių, ypač atsirandančių darbo, paslaugų ar reikalų tvarkymo sutarčių pagrindu.

⁸⁶ KOZIOL, H; WELSER, Rudolf. *Grundriss des Bürgerlichen Rechts. Bd. 1, Allgemeiner Teil und Schuldrecht*. 10. Aufl. Wien: Manz, 1995, p. 505.

⁸⁷ MIZARAS, V. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia. 2003, p. 332.

⁸⁸ MIKELĖNAS, V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: Šeštoji knyga, Prievolių teisė, 1 dalis. Vilnius: Justitia, 2001, p. 308.

⁸⁹ SCHWARZ, G.C; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 48.

Į pavedimo ar kitokio teisinio įgalinimo apibrėžimo sąvoką Vokietijos teisės doktrinoje patenka atstovavimo teisė kylanti iš klaidingų, tačiau galiojančių sutartinių santykių, susivienijimų organų sistemos (vok. – *Mitglied des Vorstands eines Vereins*), šeimininės padėties (vok. – *familienrechtliche Stellung*), asmenų pareigų nustatymo (vok. *die Stellung als Amtswalter*)⁹⁰. Būtinoji gintis nelaikoma įgalinimu⁹¹, šia prasme įgalinimas nelaikomas tuomet, kada egzistuoja vešiosios teisinės pareigos ginti visuomenę, o ne tik asmenį, kurio reikalai tvarkomi. Šveicarijoje ir Austrijoje pavedimo ar kitokio įgalinimo sąvoka taip pat tokia plati (pavyzdžiui: asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus ir turėjęs numanomą įgaliojimą, tai yra, su atstovaujamoju buvo aptaręs atstovavimą, bet konsensuso nepasiekęs, negali irgi remtis kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutu)⁹². Minėtoje valstybėje, kitaip nei Vokietijoje, įstatyminis įgalinimas arba įpareigojimas, ar paprotinė pareiga kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo pagrindu nesukuria teisinių santykių. Įdomi situacija Vokietijos teisėje kalbant, ar niekinė sutartis gali būti laikoma teisiniu įgalinimu. Teismų praktika taiko kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutą ir tais atvejais, kai tarp asmenų buvo sudaryta niekinė sutartis⁹³. Literatūroje minėtai nuomonei prieštaraujama⁹⁴.

Lietuvoje šis klausimas nėra plačiai nagrinėtas. Kertinis kriterijus sprendžiant, ar buvo veikiama be pavedimo ar kitokio įgalinimo, yra, ar buvo veikiama kito asmens interesais jo prašymu arba jam apie tai žinant⁹⁵. Jeigu bent viena iš minėtų sąlygų tenkinama, tuomet kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo skyriaus normos nėra taikomos. Remiantis tuo galima teigti, jog kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutas Lietuvoje neturėtų būti taikomas, jei tarp asmens, kuris tvarko kito asmens reikalus be pavedimo, ir pastarojo yra niekinė sutartis. Taip yra, todėl, kad esant niekinei sutarčiai paprastai buvo veikiama kito asmens interesais jo prašymu arba jam apie tai žinant. Panašios pozicijos laikomasi Austrijoje⁹⁶ ir Šveicarijoje⁹⁷. Tokiu atveju iš esmės

⁹⁰ SCHWARZ, G.C; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 49.

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² BUCHER, E. *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil. 2. Auf. Zürich: Schulthess*. 1988. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą:

http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/Bucher_ORBT_14.pdf ir AGBG komentaras: *Praxiskommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch* (hrsg. von Michael Schwimann). 4. Bd., 1. Halbbd., §§ 859 - 1089 ABGB (bearb. von Peter Apathy und Martin Binder). Wien: Orac, 1998, p. 448

⁹³ SCHMIDT-RECLA, A. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: www.skriptorama.de.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ MIKELĖNAS, V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: Šeštoji knyga, Prievolių teisė, 1 dalis. Vilnius: Justitia, 2001, p. 308.

⁹⁶ AGBG komentaras: *Praxiskommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch* (hrsg. von Michael Schwimann). 4. Bd., 1. Halbbd., §§ 859 - 1089 ABGB (bearb. von Peter Apathy und Martin Binder). Wien: Orac, 1998, p. 448.

turėtų būti taikomos teisės normos, reglamentuojančios atstovavimo sutartis arba kitos pagal esmę artimiausias atliktų veiksmų prigimčiai sutartis.

Taigi, sąvoka be pavedimo ar kitokio teisinio įgalinimo yra plati, apimanti ne tik rašytinius, bet ir žodinius susitarimus, nurodymus, išankstinius sutikimus, paliepiamus ir panašiai. Niekinės sutarties vertinimas Vokietijos teismų praktikoje ir kitose darbe nagrinėjamose valstybėse yra skirtingas, tačiau tai yra ganėtinai diskutuotinas klausimas.

Išnagrinėjus, ką reiškia sąvoka be pavedimo ar kitokio teisinio įgalinimo, bei apibendrinus esmines kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo taikymo sąlygas šiame darbe toliau bus nagrinėjama reikalavimus, kylančius iš *negotiorum gestio* instituto.

⁹⁷ BUCHER, E. *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil. 2. Auf.* Zürich: Schulthess. 1988., p. 255.[žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/Bucher_ORBT_14.pdf

4. Reikalavimai, kylantys iš kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo

CK 6.229 straipsnis ir analogiškos Austrijos (*ABGB* 1035 str.), Vokietijos (*BGB* 677 str.) bei Šveicarijos (*OR* 419 str.) įstatyminės normos sukuria teisinę prievolę, kuri numato specialias pareigas tiek asmeniui, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, tiek asmeniui, kuris tuos reikalus tvarkė.

4.1 Kito asmens reikalus be pavedimo tvarkiusio asmens reikalavimai

Kito asmens reikalus be pavedimo tvarkęs asmuo gali pareikšti du reikalavimus: išlaidų bei patirtų nuostolių atlyginimo (i) arba naudos atlyginimo reikalavimai (ii).⁹⁸ Skirtumą tarp išlaidų bei patirtų nuostolių atlyginimo ir naudos atlyginimo reikalavimų lemia, ar tarp asmenų susiklostė pagrįstas ar nepagrįstas kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo.⁹⁹ Jei kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo atitiko pagrįsto kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo sąlygas, kurios paminėtos 2.2.1 darbo dalyje, tuomet asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti išlaidų ir patirtų nuostolių atlyginimo. Kitokiu atveju galima reikalauti tik naudos atlyginimo.

Lietuvoje kito asmens reikalus be pavedimo tvarkęs asmuo, remdamasis CK 6.233 straipsnio 1 ir 4 dalimis, priklausomai nuo to, ar tai buvo pagrįstas, ar nepagrįstas kito asmens reikalų tvarkymas pavedimo, gali reikalauti išlaidų ir patirtų nuostolių atlyginimo arba naudos atlyginimo. Tiesa, būtų galima diskutuoti dėl CK 6.233 straipsnio 4 dalies formuluotės. Minėtoje teisės normoje įtvirtinta, jog jeigu kito asmens reikalų tvarkymas pastarajam davė teigiamų rezultatų, tai reikalus tvarkęs asmuo turi teisę į atlyginimą. Sąvoką atlyginimas šio straipsnio kontekste reiktų suprasti prasminiu, o ne lingvistiniu požiūriu, tai yra, CK 6.233 straipsnio 4 dalį aiškinant taip: jeigu kito asmens reikalų tvarkymas pastarajam davė teigiamų rezultatų, tai reikalus tvarkęs asmuo turi teisę reikalauti naudos atlyginimo.

Šveicarijos doktrinoje teigiama, jog kito asmens reikalus be pavedimo tvarkęs asmuo gali reikalauti ne tik išlaidų ir patirtų nuostolių atlyginimo arba naudos atlyginimo¹⁰⁰, bet ir išlaisvinimo iš prisiimtų įsipareigojimų¹⁰¹ (vok. – *Anspruch auf*

⁹⁸ GRÜNING, C. Schuldrecht BT 2/GoA Card 2: Geschäftsführung ohne Auftrag. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.verlag-gruening.de/downloads/ZivR_kostenlos/2%20%20GoA.pdf

⁹⁹ *Ibidem*.

¹⁰⁰ GUHL, T. *Das Schweizerische Obligationenrecht* (bearb. Alfred Koller u. a.). 9. Aufl., Zürich: Schulthess, 2000, p. 561.

¹⁰¹ BUCHER, E. *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil*. 2. Auf. Zürich: Schulthess. 1988., p. 260.[žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/Bucher_ORBT_14.pdf

Befreiung von "übernommenen Verbindlichkeiten")). Asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, turi išlaisvinti asmenį, kuris tvarkė jo reikalus, iš prisiimtų įsipareigojimų, jei tie įsipareigojimai atsirado prieš trečiuosius asmenis¹⁰².

Visgi, esant išlaidų ir patirtų nuostolių atlyginimo reikalavimui išlaisvinimas iš prisiimtų įsipareigojimų nebetenka praktinės prasmės¹⁰³. Jeigu reikalų tvarkymas prieštaravo asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, interesams arba nebuvo atsižvelgta į jo interesus, atlyginimo pareiga yra apribojama. Tai yra, asmuo tvarkęs, kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti atlyginti tai, kas kitą asmenį „praturtino“¹⁰⁴, kitaip tariant, naudos atlyginimo. Pastebėtina, jog šiam reikalavimui Šveicarijoje taikoma ieškinio senatis, skirta nepagrįstam praturtėjimui¹⁰⁵.

Austrijoje asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti atlyginti patirtas išlaidas ir nuostolius arba naudos atlyginimo natūra, kiek tai įmanoma, jei reikalų tvarkymas asmeniui nesuteikė aiškaus ir dominuojančio pranašumo arba tvarkymas nebuvo itin būtinas pagalbos atvejis¹⁰⁶.

Vokietijoje asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus pavedimo, gali reikalauti taip pat išlaidų ir nuostolių atlyginimo arba naudos atlyginimo.

Taigi, darbe nagrinėjamosiose valstybėse asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti išlaidų bei patirtų nuostolių arba naudos atlyginimo, priklausomai nuo to, ar buvo pagrįstas kito asmens reikalų tvarkymas.

Toliau darbe bus analizuojami išlaidų bei patirtų nuostolių bei naudos atlyginimo reikalavimų ypatumai.

4.1.1 Išlaidų bei patirtų nuostolių atlyginimas

4.1.1.1 Būtinės sąlygos norint reikalauti išlaidų bei patirtų nuostolių atlyginimo

Minėta, asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti išlaidų bei patirtų nuostolių atlyginimo, jei kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo yra pagrįstas.

¹⁰² GUHL, T. *Das Schweizerische Obligationenrecht* (bearb. Alfred Koller u. a.). 9. Aufl., Zürich: Schulthess, 2000, p. 561.

¹⁰³ BUCHER, E. *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil* 2. Auf. Zürich: Schulthess. 1988., p. 260. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/Bucher_ORBT_14.pdf

¹⁰⁴ *Cit. op.* 102.

¹⁰⁵ *Ibidem.*

¹⁰⁶ KOZIOL, H; WELSER, Rudolf. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Bd. 1, Allgemeiner Teil und Schuldrecht*. 10. Aufl. Wien: Manz, 1995, p. 506.

4.1.1.1.1 Būtinios sąlygos norint reikalauti išlaidų bei patirtų nuostolių atlyginimo Lietuvoje

Lietuvoje asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti išlaidų ir nuostolių atlyginimo, esant pagrįstam kito asmens reikalų tvarkymui be pavedimo. Pagrįstumo sąlyga konstruojama taip: pirmiausia nurodoma, kas yra pagrįstas kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo, o vėliau daromos išimtys iš pagrįstumo.

Bendroji pagrįstumo sąlyga numatyta CK 6.233 straipsnio 1 dalyje, kur teigiama, kad, jei kito asmens reikalai buvo tvarkomi teisingai ir tai atitiko pastarojo interesus, tai asmeniui, tvarkiusiam kito asmens reikalus, turi būti atlygintos visos turėtos naudingos ir būtinos išlaidos. Taigi, reikalai turi būti tvarkomi teisingai ir atitikti asmens, kurio reikalai tvarkomi, interesus.

CK 6.233 straipsnio 2 dalis ir CK 6.230 straipsnio 1 dalis nurodo, kad kito asmens reikalų tvarkymas yra nepagrįstas, jei asmuo tvarko kito asmens reikalus prieš jo valią tą žinodamas. Ši taisyklė reikalauja, kad nebūtų nepageidaujamo kišimosi į kito asmens reikalus. Jeigu asmuo nepaisydamas nepritario toliau veikia kito asmens interesais, tuomet jis privalo pastarajam atlyginti visus padarytus nuostolius neatsižvelgiant į kaltę¹⁰⁷. Tokiu atveju asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus ne tik negali reikalauti išlaidų ir patirtų nuostolių atlyginimo, bet ir veiksmų sukelti teisiniai padariniai atsiranda ne asmeniui, kurio reikalai tvarkomi, o tvarkančiajam.

CK 6.230 straipsnio 2 dalis nurodo, atvejus, kuomet asmens, kurio reikalai tvarkomi, valia nėra svarbi. Tai yra šios išimtys: nebus laiku įvykdytos visuomenės interesus atitinkančios prievolės arba prievolė išlaikyti kitą asmenį, arba reikalų tvarkymu siekiama pašalinti asmens gyvybei gresianti pavojų. Esant šios sąlygoms galima reikalauti atlyginti išlaidas bei patirtus nuostolius.

Šiuo klausimu taip pat būtina atkreipti dėmesį į situaciją, kuomet siekiama pašalinti asmens gyvybei gresiantį pavojų. Kyla klausimas, ar turi būti gelbėjama būtent to asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, gyvybė. CK komentaras teigia, jog turi būti gelbėjama būtent suinteresuoto asmens gyvybė¹⁰⁸.

CK 6.233 straipsnio 3 dalis ir CK 6.231 straipsnis taip pat reglamentuoja, jog išlaidų ir nuostolių atlyginimo galima reikalauti, jei asmuo pradėjo tvarkyti kito asmens reikalus dėl to, kad pastarojo asmeniui ar turtui grėsė realus pavojus. Pavyzdžiui, asmuo, susižalojęs gelbėdamas mėginusį nusižudyti asmenį, turi teisę į nuostolių atlyginimą.

¹⁰⁷ MIKELĖNAS, V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: Šeštoji knyga, Prievolių teisė, 1 dalis. Vilnius: Justitia, 2001, p. 310.

¹⁰⁸ *Ibidem*.

Lietuvoje, jeigu asmuo, kurio reikalus tvarkė kitas asmuo be pavedimo, vėliau pastarojo veiksmus patvirtina, tai šių asmenų tarpusavio santykiams taikomos normos, reglamentuojančios pavedimo sutartis arba kitas pagal esmę artimiausias atliktų veiksmų prigimčiai sutartis. Taigi, šiuo atveju pagrįstas kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo neatsiranda, o prievoliniai teisiniai santykiai laikomi sukurtais kitais pagrindais.

Esant anksčiau minėtoms pagrįstumo sąlygoms asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, Lietuvoje gali reikalauti išlaidų ir nuostolių atlyginimo. Visgi, būtina pastebėti, jog vėlesnis reikalų patvirtinimas, jog negotiorum gestio institutas nėra taikomas, ar kartu ir remiantis juo negalim reikalauti išlaidų bei patirtų nuostolių atlyginimo.

4.1.1.1.2 Būtinoms sąlygoms norint reikalauti išlaidų bei patirtų nuostolių atlyginimo Vokietijoje

Vokietijoje, kaip ir anksčiau minėjome, pagrįstumui nustatyti gali būti keliamos trys alternatyvios sąlygos.

Pirmoji (i) yra tai, jog kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo turi atitikti ne tik jo interesus, bet ir tikrąją ar numanomąją valią. *BGB* 683 straipsnio 1 sakinio formuluotė nurodo, jei kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo iš pat pradžių atitiko jo interesus ir tikrąją arba numanomąją valią, tuomet asmuo, kuris tvarkė kito asmens reikalus be pavedimo turi teisę reikalauti atlyginti išlaidas bei patirtus nuostolius bei tuo pačiu save ekskulpuoti *BGB* 678 straipsnio prasme. Šis straipsnis reglamentuoja žalos atlyginimą asmeniui, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, kuomet tai buvo daroma prieš pastarojo tikrąją ar numanomąją valią. Reikalų tvarkymas turi nuo pat pradžių atitikti asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, interesus ir valią, lemiamas momentas yra atlikimo pradžia (vok. – *der Beginn der Ausführung*)¹⁰⁹.

BGB 683 straipsnio 1 sakinyje įtvirtina gana stiprią asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, apsaugą nuo nenorimo kišimosi į jo reikalus (vok. – *unerwünschte Aufdrängung*): asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali pareikšti reikalavimą atlyginti išlaidas ir patirtus nuostolius tik tuo atveju, jei jo reikalų tvarkymas atitiko asmens, kurio reikalai buvo tvarkomi, interesus ir tikrąją arba numanomąją valią. Kitu atveju asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi, atsako tik pagal praturėjimo teisę. Todėl Vokietijos doktrinoje ir teismų praktikoje didelis dėmesys skiriamas asmens, kurio reikalai tvarkomi, interesams ir valiai.

¹⁰⁹ SCHWARZ, G.C.; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 53.

Doktrinoje sakoma, jog reikalų tvarkymas atitinka asmens interesus, jei jis jam naudingas (vok. – *nützlich und von Vorteil ist*)¹¹⁰. Sąvoka naudingas apima ir nematerialius pranašumus. Nenaudingos yra nekvalifikuotos, netinkamos arba nereikalingos priemonės¹¹¹.

Valia Vokietijoje, kaip ir anksčiau minėjome, skirstoma į tikrąją arba numanomąją. Tikroji asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, valia yra faktiškai esama valia (vok. – *tatsächlich vorhandene Wille*) tik prasidėjus reikalų tvarkymui. Ar asmuo, kuris tvarko kito asmens reikalus ją žino, nėra svarbu¹¹². Svarbiausia norint konstatuoti asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, tikrąją valią yra tai, kad ta valia būtų aiškiai arba konkludentiniais veiksmais išreikšta. Tai gali būti padaryta ne tik prieš asmenį, kuris tvarko kito asmens reikalus, bet ir prieš trečiąjį asmenį arba kitais būdais¹¹³. Kaip dažnas tikrosios valios pavyzdys Vokietijoje pateikiamas toks atvejis: asmuo vidury ežero apsimeta skęstančiu ir šaukiasi pagalbos. Kitas asmuo (valties savininkas) iš skubėjimo lėkdamas skęstančiajam į pagalba pažeidžia savo valties motoro sraigta. Taigi, nors asmuo, buvęs vidury ežero, neskendo, tačiau aiškiai išreiškė, kad skęsta ir šaukiasi pagalbos, todėl valties savininkas gali reikalauti išlaidų ir nuostolių atlyginimo.

Numanomoji asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, valia taikoma tik tuo atveju, kai nėra tikrosios valios arba jos negalima nustatyti iš išorinių aplinkybių¹¹⁴. Taigi, ji yra subsidiari tikrosios atveju. Nustatinėjant numanomąją valią žiūrima, ar asmuo, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, pritartų ar turėtų pritarti, remiantis objektyviomis aplinkybėmis. Kaip dažnas pavyzdys Vokietijos doktrinoje pateikiamas taip vadinama „traktoriaus“¹¹⁵ byla: asmuo vairavo lengvąjį automobilį ir neapšviestoje gatvėje aplenkė traktorių su neveikiančiais žibintais. Lengvojo automobilio vairuotojas nusprendė padėti traktorininkui, todėl važiavo labai nedaug priekyje jo, taip apšviesdamas kelią. Staiga į traktorių atsitrenkė kita transporto priemonė, o tuo pačiu pats traktorius įsirežė į lengvąjį automobilį. Lengvojo automobilio vairuotojas gali reikalauti išlaidų ir nuostolių atlyginimo remdamasis kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutu (*negotiorum gestio* ir deliktų bei kitais pagrindais atsirandančių prievolių santykį aptarsime vėliau),

¹¹⁰ SCHWARZ, G.C.; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 53.

¹¹¹ BGB komentaras: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003, p. 301.

¹¹² *Ibidem*.

¹¹³ SCHWARZ, G.C.; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 55.

¹¹⁴ *Ibidem*.

¹¹⁵ SCHMIDT-RECLA, A. Gesetzliche Schuldverhältnisse. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: www.skriptorama.de.

nes Vokietijos teismai išaiškino, jog lengvojo automobilio vairuotojo veiksmai atitiko traktorininko numanomąją valią.

Vokietijos doktrinoje dažnai kyla ginčai dėl *BGB* 683 straipsnio 1 sakinio formuluotės, nes sakoma, kad išlaidų ir nuostolių atlyginimo galima reikalauti, jei reikalų tvarkymas atitiko kito asmens interesus ir tikrąją ar numanomąją valią. Problema kyla, kuomet turime interesus ir tikrąją valią, nes pastarieji du elementai ne visada gali derintis¹¹⁶. Šią situaciją vaizduojantis pavyzdys galėtų būti toks: asmuo puola gesinti kaimyno pavėsinės, nors šis specialiai ją padegė ir nori sunaikinti, taip keršydamas savo žmonai. Taigi, kaimynas iš tikrųjų nori sudeginti pavėsinę, nors žiūrint jo interesų būtų gerokai racionaliau, jei ji liktų stovėti. Šiuo klausimu yra dvi stovyklos: vieni teigia (i), jog *BGB* 683 straipsnio 1 sakinį reikia aiškinti teleologiškai, tai yra, turi sutapti valia ir interesai¹¹⁷ (tik tuomet galima reikalauti išlaidų ir nuostolių atlyginimo), kiti tam prieštarauja (ii) ir tvirtina, jog tikroji valia turi pirmenybę prieš interesus, kiek ji nesusijusi su tais atvejais, kuomet asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, valia nėra svarbi¹¹⁸. Tai yra, tikroji valia turi pirmenybę prieš interesus išskyrus *BGB* 679 straipsnyje numatytus atvejus, kur yra ribojama asmens teisė savo atsakomybe nustatyti privačius teisinius santykius (vok. – *die Privatautonomie*). Antroji nuomonė, teigianti, jog tikroji valia yra svarbesnė už interesus, laikoma daugumos nuomone, todėl kad *BGB* 683 straipsnio 1 dalies pagrindinis tikslas yra apsaugoti asmenį nuo nenorimo kišimosi į jo reikalus, nors tai ir prieštarautų jo interesams.

Antroji alternatyvi sąlyga (ii), norint reikalauti išlaidų ir patirtų nuostolių atlyginimo, yra būtent tokia, kad tam tikrais atvejais asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, valia nėra svarbi. Remiantis *BGB* 683 straipsnio 2 sakiniu ir *BGB* 679 straipsniu į asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, valią neatsižvelgiama tuomet, kada būtina įvykdyti asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, pareigą patenkinti viešuosius interesus arba įvykdyti asmens, kurio reikalai tvarkomi, pareigą išlaikyti kitą asmenį.

Jei asmuo netvarkytų kito asmens reikalų be pavedimo, tai minėtos pareigos nebūtų laiku įvykdytos. Žodis pareigos šia prasme suprantamas kaip teisinės pareigos, o ne paprotinės ar moralinės pareigos. Kitu atveju paprotinė pareigos būtų netiesiogiai per kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutą pakeičiamos ir prilyginamos teisinėms pareigoms.

¹¹⁶ BGB komentaras: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003, p. 301.

¹¹⁷ SCHWARZ, G.C.; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 57.

¹¹⁸ *Ibidem*.

Pareiga išlaikyti kitą asmenį *BGB* 679 straipsnio prasme suprantama tik įstatyminės pareigos forma, kaip pavyzdžiui, iš šeimos teisės. Išlaikymo pareiga atsiradusi iš deliktų šio straipsnio prasme nėra tinkama¹¹⁹. Viešųjų interesų tenkinimo sąlyga yra pakankamai abstrakti. Kaip pavyzdį galima pateikti tokį viešųjų interesų tenkinimo pavyzdį: įlūžus tiltui visus vairuotojus apie tai įspėti, kol dar nespėjo atvykti specialiosios tarnybos.

Trečioji (iii), alternatyvi sąlyga, norint reikalauti išlaidų ir patirtų nuostolių atlyginimo, yra tai, jog asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, vėliau reikalų tvarkymą patvirtina. Tai numato *BGB* 684 straipsnio 2 sakinys. Patvirtinimas gali būti išreikštas aiškiai arba konkludentiškai.

Esant anksčiau minėtoms sąlygoms asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, Vokietijoje gali reikalauti išlaidų ir nuostolių atlyginimo.

Apibendrinant, galima teigti, jog pagrįstumo sąlygos Lietuvoje ir Vokietijoje iš esmės sutampa, išskyrus vėlesnį reikalų tvarkymo patvirtinimą, kas sąlygoja gerokai siauresnį *negotiorum gestio* instituto taikymą Lietuvoje.

4.1.1.1.3 Būtiną sąlygą norint reikalauti išlaidų bei patirtų nuostolių atlyginimo Austrijoje ir Šveicarijoje

Šveicarijos *OR* 419 ir 422 straipsnių sintezė parodo, kad asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, turi juos tvarkyti taip, jog tai būtų naudinga tvarkančiajam bei atitiktų jo numanomąją valią ir interesus¹²⁰. Šios sąlygos, o labiausiai interesų sąlyga, yra esminės siekiant atrasti takoskyrą tarp pagrįsto ir nepagrįsto kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo¹²¹. Jei reikalai buvo tvarkomi neatsižvelgiant į asmens, kurio reikalai tvarkomi, interesus arba reikalų tvarkymas neatitiko interesų, tuomet asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus, gali reikalauti atlyginti tik asmens, kurio reikalai buvo tvarkomi, patirtą naudą¹²². Pagrindinė sąlyga vertinant interesus: visų pirma, būtina atsižvelgti į asmens, kurio reikalai tvarkomi, interesus, taip kaip jis tai supranta¹²³. Jei šio subjektyvaus kriterijaus negalima nustatyti, tuomet remiamasi objektyviomis sąlygomis. Pavyzdžiui, sąžiningi, protingi, leistini interesai ir panašiai.

¹¹⁹ BGB komentaras: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003, p. 290.

¹²⁰ RANIERI, F. *Europäisches Obligationenrecht*. 2. Aufl. Wien, New York: Springer, 2003, p. 640.

¹²¹ BUCHER, E. *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil* 2. Aufl., Zürich: Schulthess. 1988, p. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/Bucher_ORBT_14.pdf.

¹²² GUHL, T. *Das Schweizerische Obligationenrecht* (bearb. Alfred Koller u. a.). 9. Aufl., Zürich: Schulthess, 2000, p. 561.

¹²³ SCHWARZ, G.C.; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 57.

Austrijoje asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti išlaidų ir nuostolių atlyginimo tik tuomet, jei reikalų tvarkymas buvo naudingas (suteikė aiškia ir žymią naudą) asmeniui, kurio reikalai buvo tvarkomi, arba reikalai buvo tvarkomi itin sunkiu atveju (abi šias sąvokas jau esame aptarę anksčiau). Minėtais dviem atvejais Austrijoje laikoma, jog reikalų tvarkymas buvo naudingas. Kitais atvejais, kaip pavyzdžiui: reikalų tvarkymas nesuteikė aiškios ir žymios naudos (*ABGB* 1038 straipsnis) arba buvo prieš asmens, kurio reikalai tvarkomi, valią (*ABGB* 1040 straipsnis), asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus, negali reikalauti išlaidų ir nuostolių atlyginimo¹²⁴.

Taigi, Austrijoje, lyginant su Lietuva, Šveicarija ir Vokietija, pagrįstumo sąlygoms keliami didžiausi reikalavimai. Austrijoje ir Šveicarijoje taip pat kaip ir Lietuvoje, jei asmuo patvirtina reikalų tvarkymą vėliau, tuomet santykiams tarp asmens, kuris tvarkė kito asmens reikalus be pavedimo, ir pastarojo taikomos ne *negotiorum gestio* instituto, o pavedimo sutartis arba kitas pagal esmę artimiausias atliktų veiksmų prigimčiai sutartis reglamentuojančios teisės normos.

Išsiaiškinus sąlygas, kuomet asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti atlyginti visas turėtas išlaidas bei patirtus nuostolius, būtina išnagrinėti, kokia tiksli sąvokų prasmė ir apimtis *negotiorum gestio* institute.

4.1.1.2 Išlaidų bei patirtų nuostolių apimtis ir apibrėžimas *negotiorum gestio* prasme

Lietuvoje išlaidų ir nuostolių (žalos) atlyginimas grindžiamas CK 6.233 straipsnio 1 dalimi. Vokietijoje - *BGB* 670 straipsniu kartu su, priklausomai nuo pagrįstumo sąlygos, *BGB* 683 straipsnio 1 sakiniu arba to paties straipsnio 2 sakiniu, arba *BGB* 684 straipsnio 2 sakiniu. Minėtus *BGB* straipsnius gramatiškai analizuojant pastebima, kad asmuo, kuris tvarkė kito asmens reikalus, gali reikalauti tik išlaidų atlyginimo (vok. – *Aufwendungen*), tai yra, įstatymų leidėjas nenumatė galimybes, jog asmuo, kuris tvarkė kito asmens reikalus be pavedimo, galėtų reikalauti nuostolių atlyginimo. Visgi, nuostolių atlyginimo klausimu Vokietijos teismai, kaip ir anksčiau minėta darbe, yra pasisakę, kad asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, tipiškai rizikingos papildomos žalos atveju (vok. – *Risikotypische Begleitschäden*) gali reikalauti žalos atlyginimo¹²⁵. Taigi, tam tikrais atvejais galima reikalauti ne tik išlaidų, bet ir nuostolių atlyginimo, nors tai ir nenumatyta Vokietijos *BGB*. Austrijos situacija dėl išlaidų bei patirtų nuostolių iš esmės panaši į Vokietijos. Remiantis *ABGB* 1036 ir 1037 straipsniais, kaip ir minėta *negotiorum*

¹²⁴ KOZIOL, H; WELSER, Rudolf. *Grundriss des Bürgerlichen Rechts. Bd. 1, Allgemeiner Teil und Schuldrecht*. 10. Aufl. Wien: Manz, 1995, p. 507.

¹²⁵ SCHWARZ, G.C.; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 67.

gestio lyginamojoje apžvalgoje, galima reikalauti tik išlaidų atlyginimo. Tik vėliau Austrijos teismai pasisakė, jog grindžiant reikalavimą *ABGB* 1043 straipsniu galima reikalauti nuostolių (žalos) atlyginimo. Šveicarijoje išlaidų ir nuostolių atlyginimas reglamentuojamas panašiai kaip ir Lietuvoje. *OR* 422 straipsnis numato, jog asmuo, kuris tvarkė kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti išlaidų ir dėl reikalų tvarkymo patirtų nuostolių (žalos) atlyginimo.

Išlaidos suprantamos kaip savanoriškos turtinės aukos (vok. – *freiwillige Vermögensopfer*), kurios buvo būtinoji sąlyga tvarkant kito asmens reikalus arba, kurias asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, esant tikslui tvarkyti kito asmens reikalus prisiėmė sau¹²⁶. *CK* 6.233 ir *BGB* 670 straipsnių prasme paprastai išlaidomis suprantamos savanoriškos turtinės išlaidos. Taip pabrėžiamas skirtumas tarp išlaidų ir nuostolių (vok – *Vermögensschaden*), kurie nėra savanoriškos turtinės aukos. Minėtuose *CK* ir *BGB* straipsniuose nurodytas reikalavimas egzistuojantis visose darbe analizuojamose valstybėse: išlaidos turi būti patirtos norint tiesiogiai atlikti reikalų tvarkymą (vok. – *zum Zweck der Ausführung des Auftrags*)¹²⁷. Išlaidų prasme nėra atlyginamos fiksuotos eksploatacinės išlaidos (vok. – *fixen Betriebskosten*), nes jos nėra atliktos tiesiogiai norint tvarkyti kito asmens reikalus.¹²⁸ Pavyzdžiui: abonentinis telefono mokestis, draudimas arba bendrosios išlaidos biuro nuomai. Išlaidų, kurios reikalingos pasiruošimui tvarkyti kito asmens reikalus (pavyzdžiui: kelionės išlaidos) arba tiesiogiai tvarkyti kito asmens reikalus, kaip ir išlaidų, atsiradusių esant teisiniui ginčui dėl reikalų tvarkymo, galima reikalauti atlyginti remiantis *BGB* 670 straipsniu.

Pačios išlaidos ar kaštai nebūtinai turi būti patirti pinigų ekvivalentu¹²⁹. Tai gali turėti tiek faktinę (pavyzdžiui: savo daiktų naudojimas) tiek teisinę formą (pavyzdžiui: save susiejant teisiškai). Asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti tik tų išlaidų atlyginimo, kurias jis pats patyrė.

Antroji sąlyga keliamą išlaidoms, be to, jog jos privalo būti patirtos esant tikslui tvarkyti kito asmens reikalus, yra tai, jog asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus, gali reikalauti atlyginti tik būtinąsias ir naudingąsias išlaidas (vok. – *für erforderlich und angemessen halten darf*)¹³⁰. Visose darbe nagrinėjamose valstybėse asmuo, tvarkęs kito

¹²⁶ HÖLAND, A. Geschäftsführung ohne Auftrag (GoA): Übersicht. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www2.jura.uni-halle.de/nis_temp/lehre/ss04/download/vorlesungen/bgb/schuldrecht1/GoA.pdf

¹²⁷ *BGB* komentaras: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003, p. 305.

¹²⁸ *Ibidem*.

¹²⁹ SCHWARZ, G.C.; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 67.

¹³⁰ *Ibidem*.

asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti tik minėtų išlaidų atlyginimo. Iš esmės tai reiškia, jog nėra atlyginamos kiekvienos išlaidos, tačiau irgi neapribojama, jog galima reikalauti tik sėkmingas išlaidas, kurios davė teigiamą rezultatą. Ši taisyklė įpareigoja asmenį, tvarkantį kito asmens reikalus be pavedimo, elgtis atidžiai, rūpestingai ir racionaliai. Asmuo, reikalaujantis išlaidų atlyginimo, turi įrodyti būtinąsias ir naudingąsias išlaidas bei jų dydį. Pagrindiniai elementai įrodinėjant būtinąsias išlaidas yra šie: protingo asmens, kuris tvarko kito asmens reikalus (objektyvus elementas), išmintinga prognozė esant reikalų tvarkymui (subjektyvus elementas). Tai yra, atsižvelgiama į bendruosius protingo asmens standartus bei analizuojamos situacijos sudėtingumą.

Jei esant būtinosioms ir naudingosioms išlaidoms nebuvo pasiektas tikslas, tai yra, išlaidos nedavė teigiamo rezultato, asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti išlaidų atlyginimo. Tai yra, sėkmės rizika tenka asmeniui, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo. Ta pati taisyklė yra ne tik Lietuvoje¹³¹, bet ir Vokietijoje, Šveicarijoje¹³² ir Austrijoje¹³³. Taigi, asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti tik būtinųjų ir naudingųjų išlaidų atlyginimo, jei esant tam tikrai situacijai elgėsi protingai, racionaliai.

Kai kuriais atvejais įstatymo leidėjas numato, jog asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, ne visada arba esant tam tikroms situacijoms negali adekvačiai įvertinti situaciją. Kaip pavyzdžiui: reikalų tvarkymas pavojaus atveju. Asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus pavojaus atveju, gali reikalauti išlaidų atlyginimo, nebent jis tyčia ar esant dideliame neatsargumui sukėlė asmeniui, kurio reikalus tvarkė, nuostolius. Tai įtvirtinta, ne tik Lietuvos CK 6.231, bet ir Vokietijoje *BGB* 680straipsniuose.

Kaip ir anksčiau minėta, Vokietijoje asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti nuostolių, kaip tipiška rizikingos papildomos žalos atlyginimo. Šią sąvoką geriausia apibūdintų tokia situacija: vairuotojas veža autoavarijoje sužalotą asmenį į ligoninę. Ligonis kraujuodamas ištepa krauju automobilio sėdynes. Kyla klausimas, ar vairuotojas be išlaidų degalams gali reikalauti atlyginti žalą padarytą jo automobilio sėdynėms. Vadovaujantis įstatymo raide ir išlaidų apibrėžimu, jog išlaidos

¹³¹ MIKELĖNAS, V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: Šeštoji knyga, Prievolių teisė, 1 dalis. Vilnius: Justitia, 2001, p. 313.

¹³² BUCHER, E. *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil 2*. Aufl., Zürich: Schulthess. 1988, p. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/Bucher_ORBT_14.pdf.

¹³³ KOZIOL, H; WELSER, Rudolf. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Bd. 1, Allgemeiner Teil und Schuldrecht*. 10. Aufl. Wien: Manz, 1995, p. 506.

yra savanoriškos turtinės aukos, patirtos žalos vairuotojas lyg ir negalėtų išsireikalauti, tačiau ši žala yra tipiškai rizikinga papildoma žala¹³⁴.

Tipiškai rizikingai papildomai žalai keliamos specialios sąlygos: žala turi atsirasti iš tipiškai rizikingo papildomo pavojaus (vok. – *Begleitgefahr*)¹³⁵. Tipiškai rizikingi pavojai yra tokie pavojai, kurie, atsižvelgiant į jų veikimo būdą arba aplinkybes, kurioms esant jie atsiranda, yra atpažįstami ir susieti su neabejotina tikimybe materializuotis. Būtina sąlyga yra padidinta, reikalų tvarkymui būdinga rizika. Todėl, kaip tipiškai rizikinga papildoma žala, atlyginama žala, patirta esant įprastinei gyvenimiškai rizikai¹³⁶. Tarp reikalų tvarkymo ir žalos turi būti priežastinis ryšys (pavyzdžiui: jei asmuo nebūtų vežęs sužeistojo į ligoninę, sėdynės nebūtų išteptos krauju). Reikalaujant atlyginti tipiškai rizikingą papildomą žalą, žalos atlyginimo apimties požiūriu galioja bendrosios taisyklės, tai yra, galima reikalauti visiško žalos atlyginimo (vok. – *Totalreparation*).

Šalia išlaidų ir nuostolių atlyginimo Vokietijos teismai susidūrė ir su klausimu, ar galima reikalauti atlyginimo už panaudotą darbo jėgą (vok. – *Ersatz der Arbeitskraft*). Minėtoje užsienio valstybėje bei Austrijoje¹³⁷ šiuo klausimu suformuota bendra taisyklė: asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti išlaidų už panaudotą darbo jėgą atlyginimo, jei tas reikalų tvarkymas jo amatas, verslas arba profesija¹³⁸. Tai grindžiama tuo, jog joks asmuo negali tikėtis to, jog jo profesinės arba verslinės, amatinės paslaugos, kurios rinkoje yra atlyginamos, turėtų būti teikiamos nemokamai. Jeigu asmuo, tvarkydamas kito asmens reikalus, paaukoko tik savo laiką arba panaudojo savo darbo jėgą, kuri nėra jo profesinė arba amatinė paslauga, tuomet jis negali reikalauti išlaidų atlyginimo už savo suteiktas paslaugas arba panaudotą darbo jėgą¹³⁹. Kaip pavyzdį būtų galima pateikti tokias dvi situacijas: savo laisvalaikio metu gydytojas ir teisininkas eismo įvykio vietoje suteikia pirmąją pagalbą. Gydytojas, suteikęs pirmąją pagalbą, gali reikalauti atlyginimo už jo suteiktas paslaugas, nes tai yra jo profesija. Teisininkas, suteikęs pirmąją medicininę pagalbą, negali reikalauti atlyginimo už jo suteiktas paslaugas, nes tai buvo tik jo paaukotas laikas, o pirmoji medicininė pagalba nėra jo

¹³⁴ SCHWARZ, G.C.; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 67.

¹³⁵ BGB komentaras: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003, p. 305.

¹³⁶ *Ibidem*.

¹³⁷ AGBG komentaras: *Praxiskommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch* (hrsg. von Michael Schwimann). 4. Bd., 1. Halbbd., §§ 859 - 1089 ABGB (bearb. von Peter Apathy und Martin Binder). Wien: Orac, 1998, p. 451.

¹³⁸ SCHWARZ, G.C.; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 69. ir GRÜNING, C. Schuldrecht BT 2/GoA Card 2: Geschäftsführung ohne Auftrag. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.verlag-gruening.de/downloads/ZivR_kostenlos/2%20%20GoA.pdf.

¹³⁹ BGB komentaras: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003, p. 305.

profesinė arba amatinė paslauga. Lietuvoje šis klausimas nei teisės doktrinoje, nei praktikoje nebuvo sprendžiamas, tačiau Vokietijos teismų argumentai sprendžiant atlyginimo už panaudotą darbo jėgą galėtų būti tinkami.

Svarbus klausimas, nagrinėjant išlaidų ir nuostolių atlyginimą, yra, kaip turi būti atlyginamos išlaidos ir nuostoliai, jei asmuo, kuris tvarkė kito asmens reikalus be pavedimo, veikė savo ir kartu kito asmens interesais (vok. – *Doppelinteresse*). Vokietijos doktrinoje laikomasi nuomonės, jog jei asmuo tuo pačiu tvarkė savo ir kito asmens reikalus, tuomet išlaidos būtų atlyginamos dalimis¹⁴⁰. Tai yra, tai yra, išlaidų atlyginimas turi būti padalintas tarp asmens, kuris tvarkė kito asmens reikalus be pavedimo, ir pastrarėjo. Ši nuostata galėtų būti tinkama ir Lietuvos teisei, nes esant taip pat svetimiems reikalams naudą patiria ne tik tas asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, bet ir tvarkantysis.

Darbe minėta, kad Šveicarijos *OR* normose tiesiogiai nurodyta, jog patirtos išlaidos ir nuostoliai taip pat turi būti atlyginti su palūkanomis. Tačiau, kyla klausimas, kokios tai palūkanos. Šveicarijos doktrinoje teigiama, kad reikalaujant palūkanų dėl patirtų išlaidų ir nuostolių būtina atsižvelgti ir vadovautis *OR* 104 straipsniu¹⁴¹. Šiame straipsnyje reglamentuojamos pradelsimo palūkanos (vok. – *Verzugzins*)¹⁴². Tai reiškia, jog palūkanos pradedamos skaičiuoti tik tuomet, jei buvo praleistas atsiskaitymo terminas. Lietuvos CK normose reglamentuojančiose kito asmens reikalų tvarkymą be pavedimo nėra nurodyta, jog asmuo reikalaujantis išlaidų ir nuostolių atlyginimo taip pat galėtų reikalauti ir palūkanų. Todėl būtina analizuoti bendrąsias CK šeštosios knygos normas reglamentuojančias palūkanų atlyginimą. Iš CK 6.210 straipsnio ir 6.258 straipsnio 7 dalies analizės matyti, jog palūkanų, kurios yra penki procentai (metinis dydis), galima reikalauti nuo to momento, kuomet asmuo neįvykdo savo pareigos atlyginti išlaidas ir nuostolius. Tiesa, pastebėtina šie straipsniai gali būti taikomi pagal tik analogiją, kurios nereikėtų, jei kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutas būtų reglamentuojamas sutarčių teisės dalyje, kaip yra darbe nagrinėjamos užsienio šalyse. Vokietijos doktrinoje teigiama, kad patirtos išlaidos ir nuostoliai, remiantis *BGB* 256

¹⁴⁰ HÖLAND, A. Geschäftsführung ohne Auftrag (GoA): Übersicht. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www2.jura.uni-halle.de/nis_temp/lehre/ss04/download/vorlesungen/bgb/schuldrecht1/GoA.pdf

¹⁴¹ BUCHER, E. *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil* 2. Aufl., Zürich: Schulthess. 1988, p. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/Bucher_ORBT_14.pdf

¹⁴² MAURER, A. *Recht*. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.andre.maurer.name/_documents/sp_recht.pdf

straipsniu, turi būti atlyginami kartu su palūkanomis¹⁴³. Šiame *BGB* straipsnyje suformuluota taisyklė, jog asmuo, kuris reikalauja patirtų išlaidų atlyginimo, taip pat gali reikalauti palūkanų už patirtas išlaidas. Palūkanos pradedamos skaičiuoti nuo to momento, kuomet asmuo patiria išlaidas. Austrijoje palūkanų klausimas sprendžiamas kaip ir Vokietijoje. Asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, be išlaidų ir nuostolių atlyginimo taip pat gali reikalauti palūkanų, kurios pradedamos skaičiuoti nuo to momento, kuomet asmuo patiria išlaidas ir/arba nuostolius¹⁴⁴. Ši pozicija grindžiama tuo, jog nei asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, nei pastarasis negali gauti nepagrįstos naudos.

Nagrinėjant išlaidų ir nuostolių atlyginimą Vokietijoje būtina atsižvelgti į *BGB* 685 straipsnį. Šioje normoje įtvirtinta, jog asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, negali reikšti jokių reikalavimų (tai yra, ne tik reikalauti išlaidų ir nuostolių atlyginimo, bet naudoti atlyginimo), jei pradėdamas tvarkyti kito asmens reikalus išreiškė savo atsisakymo valią reikšti kokius nors reikalavimus. Šveicarijos doktrinoje taip pat laikomasi tokios pačios nuomonės¹⁴⁵. Atsisakymas gali būti išsamiai išoriškai išreiškiamas arba esant tam tikroms aplinkybėms atpažįstamas¹⁴⁶. Minėto straipsnio 2 dalis nurodo tam tikrą prezumpciją. Tai yra, jei tėvai ar seneliai išlaiko palikuonis arba atvirkščiai, tai laikoma, jeigu neįrodoma priešingai, jog rėmusieji asmenys neturėjo noro reikšti reikalavimus, o tuo pačiu ir negali reikšti reikalavimų atlyginti išlaidas ir nuostolius arba patirtą naudą. CK normos, reglamentuojančios kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutą, Lietuvoje tokio atsisakymo nenumato. Tačiau remiantis protingumo ir sąžiningumo principais, jei kito asmens reikalus tvarkė artimas giminaitis arba šiaip artimas žmogus, tuomet būtų galima atsisakyti atlyginti patirtą naudą¹⁴⁷.

Taigi, asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti būtinųjų ir naudingųjų išlaidų bei nuostolių, patirtų dėl reikalų tvarkymo, atlyginimo. Vokietijoje nuostoliai atlyginami tik kaip tipiškai rizikinga papildoma žala. Šioje šalyje ir Austrijoje taip pat galima reikalauti ir palūkanų už patirtas išlaidas ir nuostolius atlyginimo, kurios

¹⁴³ SCHMIDT-RECLA, A. Gesetzliche Schuldverhältnisse. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: www.skriptorama.de.

¹⁴⁴ AGBG komentaras: *Praxiskommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch* (hrsg. von Michael Schwimann). 4. Bd., 1. Halbbd., §§ 859 - 1089 ABGB (bearb. von Peter Apathy und Martin Binder). Wien: Orac, 1998, p. 451.

¹⁴⁵ BUCHER, E. *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil* 2. Aufl., Zürich: Schulthess. 1988, p. 259. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/Bucher_ORBT_14.pdf.

¹⁴⁶ BGB komentaras: *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III* (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003, p. 316.

¹⁴⁷ MIKELĖNAS, V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: Šeštoji knyga, Prievolių teisė, 1 dalis. Vilnius: Justitia, 2001, p. 314.

pradedamos skaičiuoti nuo to momento, kuomet buvo patirtos. Lietuvoje ir Šveicarijoje galima reikalauti tik pradelsimo palūkanų. Vokietijoje ir Austrijoje asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti ir atlyginimo už panaudotą darbo jėgą, jei tas reikalų tvarkymas yra jo amatas, verslas arba profesija.

Apibendrinus sąlygas norint reikalauti patirtų išlaidų ir nuostolių atlyginimo bei šių sąvokų apimtis *negotiorum gestio* instituto prasme darbe analizuojamose valstybėse būtina išnagrinėti ir naudos atlyginimo reikalavimą.

4.1.2 Naudos atlyginimas

Jei kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo neatitiko pagrįstumo sąlygų, tuomet turime nepagrįstą kito asmens reikalų tvarkymą be pavedimo. Esant nepagrįstam kito asmens reikalų tvarkymui be pavedimo asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus, gali reikalauti tik naudos atlyginimo.

Lietuvoje naudos atlyginimo reikalavimas *negotiorum gestio* instituto atveju reglamentuojamas CK 6.233 straipsnio 4 dalyje. Asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti naudos atlyginimo, jei reikalų tvarkymas asmeniui, kurio reikalai buvo tvarkomi, davė teigiamų rezultatų. Teigiamą rezultatą būtų galima apibūdinti kaip asmens turto išgelbėjimą ir panašiai. Minėtoje CK normoje taip pat įtvirtinta nuostata padedanti nustatyti naudos dydį. Jei šalys nesutaria naudos dydį nustato teismas, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes ir vadovaudamasis teisingumo, protingumo bei sąžiningumo principais. Teismas gali atsižvelgti į atliktų darbų ar suteiktų paslaugų rinkos kainas, šalių tarpusavio santykius ir panašiai¹⁴⁸.

Vokietijos *BGB* 684 straipsnio 1 sakinyje įtvirtinta taisyklė, jog asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, yra įpareigotas gražinti viską, ką jis gavo iš reikalų tvarkymo, asmeniui tvarkiusiam jo reikalus. Šios normos tikslas yra perkelti nenaudingo nepagrįsto kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo riziką asmeniui, kuris tvarko kito asmens reikalus be pavedimo, kadangi galima reikalauti atlyginti naudą, jei asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, yra patyręs (dar) naudą¹⁴⁹. Taigi, vertinant naudos atlyginimo klausimą remiamasi ne tuo, kiek išlaidų turėjo asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus, bet kiek pastarasis turėjo ir vis dar turi naudos¹⁵⁰. Vokietijos teisės doktrinoje vyrauja nuomonė, jog nepagrįstas kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo yra

¹⁴⁸ MIKELĖNAS, V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: Šeštoji knyga, Prievolių teisė, 1 dalis. Vilnius: Justitia, 2001, p. 314.

¹⁴⁹ SCHWARZ, G.C.; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 74.

¹⁵⁰ BGB komentaras: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003, p. 312.

pakankama sąlyga konstatuoti nepagrįstą praturtėjimą, todėl palengvinamas įrodinėjimas¹⁵¹. Naudos atlyginimo reikalavimo apimtis remiasi *BGB* 818 straipsniu. Asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, gali remtis minėto *BGB* straipsnio 3 dalimi ir įrodinėti, jog nauda jau išnykusi.

Šveicarijoje jei kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo neatitiko asmens, kurio reikalai buvo tvarkomi, interesų arba į juos iš viso nebuvo atsižvelgta, tuomet asmuo, kuris tvarkė kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti tik pastarojo patirtos naudos atlyginimo. Tai numatyta *OR* 422 straipsnio 3 ir 423 straipsnio 2 dalyse. Ieškinio senatis tokiam atvejui taikoma kaip reikalavimui dėl nepagrįsto praturtėjimo¹⁵².

Austrijoje jei kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo buvo nepagrįstas, tai yra, tai nebuvo itin būtinos pagalbos atvejis arba reikalų tvarkymas nebuvo naudingas asmeniui, kurio reikalai tvarkomi, tuomet asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti tik naudos atlyginimo natūra, kiek tai įmanoma¹⁵³.

Taigi, naudos atlyginimas galimas esant nepagrįstam kito asmens reikalų tvarkymui be pavedimo. Vokietijoje ir Šveicarijoje nagrinėjant naudos atlyginimo klausimą labiausiai remiamasi nepagrįsto praturtėjimo instituto pagalba, tai yra, svarbiausias argumentas yra tai, kiek naudos patyrė asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, o ne kiek išlaidų turėjo asmuo, kuris tvarkė kito asmens reikalus be pavedimo. Austrijoje nauda remiantis *negotiorum gestio* institutu gali būti atlyginta natūra, kiek tai įmanoma. Lietuvoje, jei šalys nesutaria dėl naudos dydžio, ją nustato teismas atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes ir vadovaudamasis teisingumo, protingumo bei sąžiningumo principais.

Apibendrinus asmens, kuris tvarkė kito asmens reikalus be pavedimo, galimus reikalavimus, toliau darbe bus nagrinėjami asmens, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, reikalavimai.

4.2 Asmens, kurio reikalus be pavedimo tvarkė kitas asmuo, reikalavimai

Kaip ir minėta darbe, reikalavimus, kylančius iš *negotiorum gestio* instituto, gali reikšti ne tik asmuo, kuris tvarkė kito asmens reikalus be pavedimo, bet ir pastarasis. Asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, gali reikšti dvejopo pobūdžio reikalavimus:

¹⁵¹ LÖSER, C. Systematik der GoA.[žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą:

http://www.cloeser.org/ext/Gesch%E4fts%FChrung_ohne_Auftrag.pdf

¹⁵² GUHL, T. *Das Schweizerische Obligationenrecht* (bearb. Alfred Koller u. a.). 9. Aufl., Zürich: Schulthess, 2000, p. 561.

¹⁵³ KOZIOL, H; WELSER, R. *Grundriss des Bürgerlichen Rechts. Bd. 1, Allgemeiner Teil und Schuldrecht*. 10. Aufl. Wien: Manz, 1995, p. 510.

reikalavimą dėl netinkamo įvykdymo (i) arba reikalavimą dėl nuostolių atlyginimo, veikiant prieš asmens, kurio reikalus be pavedimo tvarkė kitas asmuo, valią (ii). Taip pat galim išskirti ir reikalavimus, kylančius iš kitų pareigų.

4.2.1 Reikalavimas dėl netinkamo įvykdymo

BGB 677, OR 419, ABGB 1036 ir 1037 straipsniuose bei *CK 6.229* bei *6.233* straipsnių 1 dalyse įtvirtintos kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo tinkamo įvykdymo sąlygos. Tai yra, pagal Lietuvos CK, jei asmuo tvarko kito asmens reikalus, tai jis turi daryti ne prieš pastarojo valią, o pats reikalų tvarkymas taip pat turi atitikti asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, interesus. *BGB 677* straipsnyje nurodyta, jog asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus be pavedimo, turi atsižvelgti į pastarojo interesus bei tikrąją ir numanomąją valią. Pagal Šveicarijos prievolių teisę, asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus be pavedimo, turi siekti pastarajam naudos bei atsižvelgti į jo numanomąją valią. Austrijoje reikalų tvarkymas turi būti itin sunkiu pagalbos atveju arba teikti aiškia naudą asmeniui, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo. Jeigu į šias sąlygas kiekvienoje iš darbe nagrinėjamų valstybių nėra atsižvelgiama, tuomet kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo nėra tinkamai įvykdytas, o tai reiškia, jog asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, gali reikšti reikalavimą dėl netinkamo įvykdymo prievolės.

Nagrinėjat reikalavimą dėl netinkamo įvykdymo pirmiausiai būtina atskirti asmens, kuris tvarko kito asmens reikalus be pavedimo, norą prisiimti atsakomybę tinkamai tvarkyti kito asmens reikalus (vok. – *Übernahmewille*) ir tinkamą kito asmens reikalų tvarkymą. (vok. – *Durchführungswille*)¹⁵⁴. Tai yra, reikia atskirti du klausimus: ar asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, siekė, jog reikalų tvarkymas būtų tinkamas (i), ir kaip asmuo tai darė (ii). Šiuos du klausimus būtina išskirti, kadangi noras tinkamai tvarkyti kito asmens ne visada gali atitikti tinkamą kito asmens reikalų tvarkymą. Pavyzdys: transporto įvykyje sužalotam ir sąmonės netekusiam A pirmąją pagalbą suteikia netyčia pro šalį keliavęs gydytojas B. B teikdamas pirmąją pagalbą grubiai suklysta, todėl A lieka neįgalioju likusiam gyvenimui. Šiuo atveju B veiksmai atitiko A interesus ir valią, nes gydytojas norėjo tinkamai suteikti pirmąją pagalbą, tačiau ji nebuvo suteikta tinkamai. Kitaip tariant, nors ir kito asmens reikalų tvarkymas atitiko pastarojo interesus ir valią, tačiau pats reikalų tvarkymas nebuvo tinkamas. Reiškiant reikalavimą dėl netinkamo įvykdymo būtent ir nagrinėjama, ar kito asmens reikalai buvo tvarkomi tinkamai. Pastebėtina, kad esant nuostolių atlyginimo reikalavimui dėl netinkamo reikalų

¹⁵⁴ SCHWARZ, G.C.; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 77.

tvarkymo, asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, vis tiek nepraranda teisės reikšti reikalavimą dėl patirtų išlaidų ir nuostolių atlyginimo¹⁵⁵.

Vokietijoje, kaip ir minėta, nagrinėjama, ar buvo tinkamai atsižvelgta tvarkant į asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, interesus bei tikrąją arba numanomąją valią. Darbe taip pat minėta, jog iškilus kolizijai tarp interesų ir valios, pirmenybė teikiama interesams. Pastebėtina, kad asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, reikalavimą dėl netinkamo įvykdymo gali reikšti esant ne tik pagrįstam, bet ir nepagrįstam kito asmens reikalų tvarkymui be pavedimo. Pavyzdžiui: jei reikalų tvarkymas prieštaravo asmens, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, valiai ir interesams.

Jeigu reikalų tvarkymas, nėra tinkamas, tuomet asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, pažeidė savo pareigą, o kartu atsirado ir prievolės pažeidimas. Reikalaujant žalos atlyginimo dėl netinkamo kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo būtina įrodyti asmens, tvarkiusio kito asmens reikalus be pavedimo, kaltę, todėl reikia nustatyti, ar asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus, atpažino asmens, kurio reikalus tvarkė, tikrąją arba numanomąją valią (Vokietijos atveju)¹⁵⁶. Šveicarijos OR 420 straipsnio 1 dalyje taip pat įtvirtinta, jog asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, atsako esant bet kokiam neatsargumui. Taigi, reikalavime dėl netinkamo kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo būtina įrodyti pareigos pažeidimą bei asmens, tvarkiusio kito asmens reikalus be pavedimo, kaltę.

Reiškiant minėtą reikalavimą Lietuvoje būtina atsižvelgti į CK 6.231 straipsnį. Šioje teisės normoje, kaip ir *BGB* 680 straipsnyje, įtvirtintas atsakomybės sumažinimas. Tai yra, jei asmuo pradėjo tvarkyti kito asmens reikalus dėl to, kad pastarojo asmeniui grėsė pavojus, tuomet reikalus tvarkęs asmuo atsako tik esant tyčiai arba dideliame neatsargumui. OR 420 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta panaši nuostata. Asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus pavojaus atveju, gali reikalauti atsakomybės sumažinimo. Austrijoje toks atsakomybės sušvelninimas įtvirtintas ABGB 1036a straipsnyje.

Minėtos taisyklės grindžiamos tuo, kad paprastai asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus be pavedimo, esant pavojingai situacijai neturi laiko ramiai apgalvoti savo veiksmų.¹⁵⁷ Lietuvoje įtvirtinta įstatymiškai, kad pavojus turi grėsti asmeniui arba jo

¹⁵⁵ SCHWARZ, G.C.; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 77.

¹⁵⁶ BGB komentaras: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003, p. 289.

¹⁵⁷ MIKELĖNAS, V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: Šeštoji knyga, Prievolių teisė, 1 dalis. Vilnius: Justitia, 2001, p. 311.

turtui¹⁵⁸. Ši nuostata taip pat laikomas Vokietijos teisės doktrinoje. Minėtoje užsienio šalyje taip pat tvirtinama, kad pavojus gali grėsti ne tik pačiam asmeniui, bet ir jo giminiams arba jam artimiems žmonėms¹⁵⁹. Tyčia ir didelis neatsargumas Vokietijos teismų praktikoje aiškinamos itin subjektyviai. Pavyzdžiui¹⁶⁰: kolegos A ir B dalyvaudami vakarėlyje vartoja alkoholį. Pasibaigus A (2,24 promilės alkoholio kraujyje) nusprendžia važiuoti namo ir sėda už automobilio vairo. B (1,5 promilės alkoholio kraujyje) pasiūlo A namus pasiekti taksi. A primygtinai atsisako ir bando užvesti automobilį. B nustumia A į keleivio sėdynę ir padėdamas jam išvengti bėdos, kadangi yra mažiau neblaivus, vairuoja automobilį iki A namų. Pakeliui B sukelia kelių eismo įvykį, kurio metu A žūsta. A paveldėtojai reikalauja žalos atlyginimo dėl sugadinto automobilio. Remiantis *BGB* 678 straipsniu jų reikalavimas nebuvo pagrįstas, kadangi Vokietijos Federalinis Aukščiausiasis Teismas pritaikė *BGB* 680 straipsnį ir teigė, jog A šioje situacijoje elgėsi tik neatsargiai. Tai nebuvo didelis neatsargumas, nes šiuo atveju egzistavo specialiosios aplinkybės: B neturėjo laiko apgalvoti savo veiksmų, turėjo veikti greitai.

Išsiaiškinus aplinkybes, kuomet asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, gali reikalauti nuostolių atlyginimo dėl netinkamo reikalų tvarkymo, būtina nustatyti, šio reikalavimo apimtį. Lietuvoje galima reikalauti visų tik iš netinkamo reikalų tvarkymo atsiradusių nuostolių atlyginimo (CK 6.63 str. 2 d, 6.263, 6.229 str. 1 d. bei 6.233 str. 1 d.). Vokietijoje (*BGB* 670 ir 280 str.), Šveicarijoje (*OR* 97 str. 1 d. ir 419 str.) ir Austrijoje (*ABGB* 1036 ir 1295 arba 1037 ir 1295 str.) reikalavimo dėl netinkamo prievolės įvykdymo apimtis yra tokia, kaip ir Vokietijoje, tai yra, atlyginama visi tik iš netinkamo reikalų tvarkymo atsiradę nuostoliai.

Taigi, jei reikalų tvarkymas nebuvo tinkamas, tai asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, gali reikalauti nuostolių atlyginimo. Pareiškus šį reikalavimą būtina įrodyti asmens, kuris tvarkė reikalus, kaltę. Atlyginami tik iš netinkamo reikalų tvarkymo atsiradę nuostoliai. Net ir patenkinus nuostolių atlyginimo reikalavimą, dėl netinkamo prievolės įvykdymo, asmuo, kuris tvarkė kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti patirtų išlaidų ir nuostolių atlyginimo¹⁶¹.

¹⁵⁸ SCHWARZ, G.C; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 77.

¹⁵⁹ *Ibidem*.

¹⁶⁰ *Ibidem*. p. 86.

¹⁶¹ SCHMIDT-RECLA, A. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: www.skriptorama.de.

4.2.2 Reikalavimas dėl nuostolių atlyginimo, veikiant prieš asmens, kurio reikalus be pavidimo tvarkė kitas asmuo, valią

Asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavidimo, gali pateikti reikalavimą nuostoliams atlyginti ne tik dėl netinkamo reikalų tvarkymo, bet ir dėl to, kad buvo veikama prieš jo valią. Šis reikalavimas tiesiogiai įtvirtintas atitinkamose teisės normose, reglamentuojančiose kito asmens reikalų tvarkymo be pavidimo institutą (CK 6.230 str. 1 d., *BGB* 678 str., *ABGB* 1040 str., *OR* 420 str. 3 d.).

Minėtuose straipsniuose suformuluota taisyklė, jog negalima tvarkyti kito asmens reikalų be pavidimo prieš jo valią. Ši nuostata reikalauja, kad asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus be pavidimo, sužinojęs, jog pastarasis tam prieštarauja, turi nustoti tai daryti. Jei asmuo veikia ir toliau bei nepaiso nepritarimo reikalų tvarkymui, tuomet jis privalo atlyginti savo veiksmais padarytus nuostolius neatsižvelgiant į kaltę¹⁶². Taigi, šis reikalavimas grindžiamas ne netinkamu prievolės įvykdymu (netinkamas kito asmens reikalų tvarkymas), o tuo, jog reikalų tvarkymas prieštarauja asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavidimo, valiai. Taip pat būtina pastebėti, jog jei asmuo tvarkė kito asmens reikalus be pavidimo prieš pastarojo valią, tuomet jis neturi teisės į patirtų išlaidų ir nuostolių atlyginimą, tačiau gali reikalauti naudos atlyginimo¹⁶³. Reikalavimas dėl nuostolių atlyginimo, jei buvo veikama prieš asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavidimo, valią, reiškiamas esant nepagrįstam kito asmens reikalų tvarkymui be pavidimo.¹⁶⁴

Įdomi situacija susidaro, kuomet reikalų tvarkymas prieštarauja asmens, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavidimo, valiai ir interesams. Šiuo atveju būtų galima reikšti (i) reikalavimą atlyginti nuostolius dėl netinkamo kito asmens reikalų tvarkymo arba (ii) reikalavimą atlyginti nuostolius, nes buvo veikama prieš asmens, kurio reikalai tvarkomi, valią. Taigi, iškyla reikalavimų konkurencija, kuri iš esmės nėra itin svarbi. Asmuo reiškiantis reikalavimą greičiausiai remsis reikalavimu atlyginti nuostolius dėl to, kad reikalai buvo tvarkomi prieš jo valią, kadangi tuomet nebūtina įrodinėti asmens, kuris tvarkė kito asmens reikalus, kaltės.

Dėl minėtos aplinkybės Vokietijos teisės doktrinoje teigiama, jog asmuo, kuris tvarkė kito asmens reikalus be pavidimo, atsakomybė, kylanti iš *BGB* 678 straipsnio, yra

¹⁶² MIKELĖNAS, V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: Šeštoji knyga, Prievolių teisė, 1 dalis. Vilnius: Justitia, 2001, p. 310.

¹⁶³ SCHMIDT-RECLA, A. Gesetzliche Schuldverhältnisse. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: www.skiptorama.de.

¹⁶⁴ GRÜNING, C. Schuldrecht BT 2/GoA Card 2: Geschäftsführung ohne Auftrag. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.verlag-gruening.de/downloads/ZivR_kostenlos/2%20%20GoA.pdf.

griežtesnė nei atsakomybė, kylanti iš deliktų teisės, nes privaloma atlyginti padarytus nuostolius neatsižvelgiant į kaltę¹⁶⁵.

Šveicarijos mokslininkai tvirtina, jog reikalavimas asmens, kurio reikalai buvo tvarkomi prieš jo valią, atlyginti nuostolius iš esmės atsiranda deliktų, o ne kvazisutarčių pagrindu¹⁶⁶. Visgi, būtina pastebėti, jog asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, esant reikalavimui atlyginti nuostolius gali pasiremti *OR* 423 straipsniu ir reikalauti naudos atlyginimo. Todėl reikalus tvarkęs asmuo dažniausiai yra pasiruošęs įrodyti, jog kito asmens reikalai buvo tvarkomi be pavedimo.

Vokietijoje asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, gali reikšti reikalavimą dėl nuostolių atlyginimo, jei reikalai buvo tvarkomi prieš jo numanomąją arba tikrąją valią. Nagrinėjant šį nuostolių atlyginimo klausimą būtina atsižvelgti į CK 6.231, *BGB* 680, , *ABGB* 1036a straipsnius bei *OR* 420 straipsnio 2 dalį, tai yra, į teisės normas, mažinančias asmens, kuris tvarkė kito asmens reikalus, atsakomybę.

BGB 678 ir CK 6.230 straipsniuose įtvirtinta, jog asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, privalo atlyginti dėl reikalų tvarkymo atsiradusius nuostolius. Asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, taip pat atsako už tokius nuostolius, kurie atsirado nepaisant rūpestingo ir kvalifikuoto (vok. – *sorgfältig und sachgemäßer*) reikalų tvarkymo, tačiau jų nebūtų buvę, jei reikalai nebūtų buvę tvarkomi.¹⁶⁷ Šveicarijos *OR* 420 straipsnio 3 dalyje taip pat įtvirtinta, jog asmuo, tvarkęs atsako net ir už atsitiktai atsiradusią žalą, nebent jis įrodo, jog žala būtų nepriklausomai nuo reikalų tvarkymo.

Jei asmens reikalai buvo tvarkomi prieš jo išreikštą valią, tuomet Austrijoje galima reikalauti gražinti ankstesnę padėtį bei atlyginti visus dėl tvarkymo patirtus nuostolius. Asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti naudos atlyginimo, tačiau tik tokia apimtimi, kiek tai įmanoma atgauti natūra. Tokius pačius reikalavimus gali pareikšti tiek asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, tiek pastarasis, jei reikalų tvarkymas nesuteikė aiškios ir vyraujančios naudos.

Taigi, jei asmuo, tvarko kito asmens reikalus be pavedimo, prieš pastarojo valią, tuomet jis prisiima didelę atsakomybę, nes asmuo reikšdamas reikalavimą dėl nuostolių atlyginimo neturi įrodyti reikalus tvarkiusio asmens kaltės. Be to asmuo tvarkęs, kito asmens reikalus be pavedimo, atsako ir už tokius nuostolius, kurie atsirado nepaisant

¹⁶⁵ BGB komentaras: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003, p. 289.

¹⁶⁶ LÖSER, C. Systematik der GoA.[žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.cloeser.org/ext/Gesch%E4fts%FChrung_ohne_Auftrag.pdf

¹⁶⁷ SCHWARZ, G.C.; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 86.

rūpestingo ir kvalifikuoto reikalų tvarkymo, jei neįrodo, jog jie būtų atsiradę ir be reikalų tvarkymo.

4.3 Reikalavimai, kylantys iš kitų pareigų

Aiškinant reikalavimus, kylančius iš kitų pareigų, būtina apibrėžti kitų pareigų sąvoką. Informavimo pareiga (vok. – *Auskunfpflicht*), pranešimo pareiga (vok. – *Anzeigepflicht*), gražinimo pareiga (vok. – *Herausgabepflicht*), tolimesnio tvarkymo bei rūpestingo ir apdairaus tvarkymo pareigos būtent ir sudaro kitas pareigas.

Informavimo pareiga reikalauja, kad asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus be pavedimo, kaip įmanoma greičiau raštu pateiktu išsamią gautų pajamų, išlaidų bei nuostolių ataskaitą asmeniui, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo (CK 6.229 str. 3 d., *BGB* 681 str. 1 sak.). Taip siekiama asmenį informuoti apie esamą padėtį.

Pranešimo pareiga reiškia, jog asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus be pavedimo, turi imtis priemonių kaip galima greičiau surasti asmenį, kurio reikalai tvarkomi, ir pranešti, kad jo reikalai tvarkomi. (CK 6.229 str. 3 d., *BGB* 681 str. 2 sak.) Šios pareigos tikslas yra kuo greičiau sužinoti asmens, kurio reikalai tvarkomi, nuomonę dėl reikalų tvarkymo¹⁶⁸.

Gražinimo pareiga reiškia, jog asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, turi pastarajam gražinti dėl to gautą turta, įskaitant vaisius ir pajamas (CK 6.234 str., *BGB* 681 str. 2 sak.).

Tolimesnio tvarkymo pareiga reiškia, jog asmuo, pradėjęs tvarkyti kito asmens reikalus be pavedimo, privalo juos tvarkyti tol, kol tas asmuo pats galės rūpintis savo reikalais arba kol bus paskirtas to asmens globėjas, rūpintojas ar turto administratorius, o jeigu tas asmuo miršta, - kol jo įpėdiniai perims reikalų tvarkymą (CK. 6.229 str. 2 d.).

Rūpestingo ir apdairaus tvarkymo pareiga, reiškia, jog asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus be pavedimo, turi veikti tiek rūpestingai ir apdairiai, kiek būtina atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, kuriomis jis veikia (CK 6.229 str. 4 d.).

Kaip ir matyti, minėtos pareigos įstatymiškai yra įtvirtintos Lietuvoje ir Vokietijoje. Šveicarijoje įstatymų leidėjas apsiribojo lakoniškomis teisės normomis, o Austrijoje šios pareigos nėra taip tiksliai įvardintos, todėl kad kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo leidžiamas išimtiniais atvejais.

¹⁶⁸ MIKELĖNAS, V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: Šeštoji knyga, Prievolių teisė, 1 dalis. Vilnius: Justitia, 2001, p. 309.

Įvardinus kitas pareigas, būtina apibrėžti atsakomybę, atsirandančią pažeidus jas. Lietuvoje, kaip ir Vokietijoje¹⁶⁹, asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavidimo ir pažeidęs minėtas pareigas, atsako pagal bendrąsias prievolių nuostatas (CK 6.63 str. 2 d, 6.263 str. bei konkretų pareigos pažeidimą reglamentuojantis straipsnis, *BGB* 280 str.). Tai yra, galima reikalauti tik dėl pareigos pažeidimo atsiradusių nuostolių atlyginimo. Taip pat būtina įrodyti asmens, tvarkiusio kito asmens reikalus, kaltę.

¹⁶⁹ BGB komentaras: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003, p. 297.

5. Teisinės pasekmės esant asmens, kuris tvarkė reikalus, ir/arba asmens, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, veiksnio trūkumui

Apibendrinus tiek asmens, tvarkiusio kito asmens reikalus be pavedimo, tiek pastarojo galimus reikalavimus bei jų atsiradimo pagrindus, kyla klausimas, kokias teisinės pasekmės galėtų asmenų veiksnio trūkumas.

Vokietijoje anksčiau buvo teigiama¹⁷⁰, jog kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo atveju esant kurio nors asmens veiksnio trūkumui turi būti taikomas *BGB* 104 straipsnis, nustatantis bendrąsias taisyklės asmens veiksnio atveju. Dabar tokia nuomonė neigiama, nes kito asmens reikalų tvarkymas yra faktinis, o ne teisinis veikimas¹⁷¹. *BGB* 682 straipsnyje įtvirtinta taisyklė, ribojanti, asmens, tvarkiusio kito asmens reikalus be pavedimo, jei jis buvo neveiksnus arba ribotai veiksnus, atsakomybę, bet ne galimybę reikalauti patirtų išlaidų ir nuostolių atlyginimo. Iš neveiksnaus ar ribotai veiksnus kito asmens reikalus tvarkiusio asmens galima reikalauti tik žalos atlyginimo dėl draudžiamų veikų (vok. – *unerlaubte Handlungen*) ir nepagrįsto praturtėjimo išreikalavimo. *OR* 421 straipsnis iš esmės yra analogiškas straipsniui *BGB* 682. Austrijoje ir Lietuvoje, kaip ir minėta, tokių specialių normų dėl asmens, tvarkiusio kito asmens reikalus be pavedimo, veiksnio trūkumo nėra, todėl pagal analogiją turėtų būti taikomos bendrosios nuostatos, reglamentuojančios asmenų veiksnumą sutartinės atsakomybės atveju. Tai yra, už neveiksnius fizinius asmenis atsako jų įstatyminiai atstovai, jei neįrodo, jog prievolė buvo pažeista dėl jų kaltės (CK 2.7 str. 4 d.). Ribotai veiksnūs asmenys (nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų) atsako patys už save (CK 2.8 str. 5 d.).

Dėl asmens, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, veiksnio visose darbe nagrinėjamose valstybėse taikomos bendrosios nuostatos reglamentuojančios asmens veiksnumą. Lietuvos atveju jos jau aptartos.

Taigi, iš esmės esant asmenų veiksnio trūkumui taikomos bendrosios nuostatos, reglamentuojančios fizinių asmenų veiksnio klausimą. Šveicarijoje ir Vokietijoje neveiksniam arba ribotai veiksniam asmeniui, tvarkiusiam kito asmens reikalus be pavedimo, numatyta gerokai švelnesnė atsakomybė.

¹⁷⁰ *BGB* komentaras: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003, p. 298.

¹⁷¹ *Ibidem*.

6. „Netikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo

„Netikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo, kaip ir minėta darbe, pasižymi tuo, jog nėra asmens suvokimo arba/ir noro tvarkyti kito asmens reikalus. Taigi, iš esmės tai nėra kito asmens reikalų tvarkymas, nes asmuo nesupranta, kad tvarko kito asmens reikalus arba/ir nenori tvarkyti kito asmens reikalų¹⁷². Visgi tiek Vokietijoje, tiek kitose darbe nagrinėjamose valstybėse pasilieka prie šios sąvokos, tačiau definicija „netikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas ne visur sutampa.

„Netikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo Vokietijoje suprantamas kaip klaidingas savo reikalų tvarkymas ir svetimo asmens reikalų pasisavinimas¹⁷³. Šveicarijos doktrinoje kartais įvardijamas tik kaip neleidžiamas reikalų pasisavinimas (svetimo asmens reikalų pasisavinimas)¹⁷⁴, tačiau prasminiu požiūriu būtų galima teigti, jog sutinkamos „netikrojo“ kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo rūšys. Tai galima pagrįsti *OR* 423 straipsnio 1 dalimi. Jei tvarkant reikalus nebuvo atsižvelgta į asmens, kurio reikalai tvarkomi be pavedimo, interesus, tuomet pastarasis gali reikalauti iš asmens, kuris tvarkė jo reikalus, patirtos naudos atlyginimo. Tai yra, nebuvo noro ir/arba supratimo tvarkyti kito asmens reikalus. Austrijoje į šį klausimą nėra itin gilinamasi dėl *negotiorum gestio* instituto taikymo siaurumo, o Lietuvoje tai praktiškai nenagrinėta. Tiesa, CK 6.236 straipsnyje apibrėžtas klaidingas savo reikalų tvarkymas.

Nagrinėjant „netikrąjį“ kito asmens reikalų tvarkymą be pavedimo būtina pastebėti, jog jis galimas tik esant objektyviai svetimiems reikalams¹⁷⁵, nes, kaip ir minėta, esant objektyviai neutraliems reikalams asmuo turi valią tvarkyti kito asmens reikalus ir ta valia yra išoriškai akivaizdi, o esant taip pat svetimiems reikalams asmuo irgi supranta, jog tvarko ir kito asmens reikalus.

Jei kas nors tvarko kito asmens reikalus manydamas, jog tvarko savo reikalus, tuomet yra klaidingas savo reikalų tvarkymas (CK 6.236 str., *BGB* 687 str. 1 d., *OR* 423 str. 1 d.). Vokietijoje asmuo, kuris tvarkė kito asmens reikalus to nesuvokdamas, gali kelti reikalavimus remdamasis, pavyzdžiui, nepagrįsto praturtėjimo institutu ar civilinės deliktinės atsakomybės teise, o nuostatos reglamentuojančios kito asmens reikalų

¹⁷² SCHWARZ, G.C.; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 94.

¹⁷³ LÖSER, C. Systematik der GoA. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą:

http://www.cloeser.org/ext/Gesch%E4fts%FCprung_ohne_Auftrag.pdf

¹⁷⁴ GUHL, T. *Das Schweizerische Obligationenrecht (bearb. Alfred Koller u. a.)*. 9. Aufl., Zürich: Schulthess, 2000, p. 561.

¹⁷⁵ ÖCHLER, J. Geschäftsführung ohne Auftrag – Die Rechtsfolge [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą:

http://134.93.224.59/fileadmin/Lehrstuehle/Oechsler/dokumente/ws0607/Gesetzliche_SchuldV/schaubilder_GoA.pdf

tvarkymą be pavedimo nėra taikomos¹⁷⁶. Lietuvos doktrinoje taip pat išreikšta panaši nuomonė¹⁷⁷. Austrijoje pasisakyta, jog reikalus tvarkęs asmuo gali remtis kitais institutais, kaip pavyzdžiui: nepagrįstu praturtėjimu¹⁷⁸.

Kito asmens reikalų pasisavinimas (*BGB* 687 str. 2 d. *OR* 423 str. 1 d.) reiškia, jog asmuo tvarko kito asmens reikalus, nors žino, kad tam neturi teisės. Taigi, trūksta noro tvarkyti kito asmens reikalus.

Lietuvoje ir Austrijoje kito asmens reikalų pasisavinimas nėra išskiriamas, todėl prieš asmenį, kuris pasisavino kito asmens reikalus, galima reikšti reikalavimus remiantis nepagrįstu praturtėjimu arba civiline atsakomybe.

Vokietijoje kito asmens reikalų pasisavino atveju asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi, turi teisę pasirinkti gynybos būdus, tai yra, gali patvirtinti kito asmens reikalų tvarkymą ir remtis šio instituto numatytais gynybos formomis arba remtis kitais institutais, kaip, pavyzdžiui, deliktinės civilinės atsakomybės ar nepagrįsto praturtėjimo institutais¹⁷⁹. Pastebėtina, jog asmeniui, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, pasirinkus gynybą kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo nuostatomis asmuo, kuris tvarkė kito asmens reikalus be pavedimo, gali pareikšti reikalavimą dėl patirtos naudos atlyginimo¹⁸⁰. Reikalavimai kylantys iš kito asmens reikalų pasisavinimo ypač svarbūs ginant intelektinės nuosavybės teises, todėl būtina tiksliai pasirinkti gynybos būdą¹⁸¹. Vokietijoje dažniausiai asmuo, kurio reikalai buvo pasisavinti, pagal nepagrįsto praturtėjimo teisės normas gali reikalauti to, ką reikalus pasisavinęs asmuo sutaupė, o jo patirta nauda gali būti išieškoma pagal žalos atlyginimo normas arba pagal kito asmens reikalų pasisavinimo normas¹⁸². Kitaip sakant, reikalavimas dėl nepagrįsto praturtėjimo intelektinės nuosavybės teisės pažeidimo atveju yra dažnai apribotas tinkamu mokesčiu už licenciją (vok. – *angemessene Lizenzgebühr*)¹⁸³.

Šveicarijoje paprastai, kaip ir Vokietijoje, pagal nepagrįsto praturtėjimo normas išieškoma, ką pažeidėjas sutaupė, o pagal kito asmens reikalų pasisavinimo normas –

¹⁷⁶ SCHWARZ, G.C.; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 96.

¹⁷⁷ MIKELĖNAS, V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: Šeštoji knyga, Prievolių teisė, 1 dalis. Vilnius: Justitia, 2001, p. 316.

¹⁷⁸ KOZIOL, H.; WELSER, R. *Grundriss des Bürgerlichen Rechts. Bd. 1, Allgemeiner Teil und Schuldrecht*. 10. Aufl. Wien: Manz, 1995, p. 507.

¹⁷⁹ SCHWARZ, G.C.; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 97.

¹⁸⁰ SCHUSTER, P.F. Schuldrecht BT – Geschäftsführung ohne Auftrag. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: <http://www.peterfelixschuster.de/juraag/sbt-goA.pdf>.

¹⁸¹ HÖLAND, A. Geschäftsführung ohne Auftrag (GoA): Übersicht. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www2.jura.uni-halle.de/nis_temp/lehre/ss04/download/vorlesungen/bgb/schuldrecht1/GoA.pdf

¹⁸² MIZARAS, V. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 334.

¹⁸³ *Cit. op.* 178.

pažeidėjo gauta nauda¹⁸⁴. Kaip minėta, klaidingas kito asmens reikalų tvarkymas ir kito asmens reikalų pasisavinimas įvardijami kaip viena kategorija. Doktrinoje nagrinėjant „netikrąjį“ kito asmens reikalų tvarkymą be pavedimo keliamas klausimas, ar asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus, buvo sąžiningas¹⁸⁵. Tačiau *OR* 423 straipsnio 1 dalyje skirtumo tarp sąžiningumo ir nesąžiningo netikro kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo nėra. Tai lemia, jog abiem atvejais asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, remdamasis „netikruoju“ kito asmens reikalų tvarkymu gali reikalauti patirtos naudos atlyginimo¹⁸⁶. Tiesa, naujesnėje teismų praktikoje aiškinama, jog *OR* 423 straipsnis taikomas tik nesąžiningiems reikalus tvarkiusiems asmenims, o iš sąžiningų asmenų galima reikalauti tik pagal nepagrįsto praturtėjimo normas (*OR* 62 str.)¹⁸⁷. Šis faktas rodo, jog Šveicarijoje nėra vieningos nuomonės dėl netikrojo kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo taikymo. Būtina pastebėti ir tai, jog esant kito asmens reikalų pasisavinimui Šveicarijoje, kaip ir Vokietijoje, asmuo, kuris pasisavino kito asmens reikalus galėtų pateikti priešinį reikalavimą, tai yra, pareikalauti naudos atlyginimo¹⁸⁸.

Taigi, „netikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas Vokietijoje skirstomas į kito asmens reikalų pasisavinimą ir klaidingą savo reikalų tvarkymą, Šveicarijoje į sąžiningą ir nesąžiningą. Lietuvoje ir Austrijoje šis skirstymas teoriškai galimas, tačiau didelės praktinės reikšmės tai neturi, nes abiem atvejais taikomi kiti institutai. Būtina pastebėti, jog Vokietijoje asmuo, kurio reikalai buvo pasisavinti, gali patvirtinti reikalų tvarkymą ir remtis kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo instituto normomis. Lietuvoje, Austrijoje ir Šveicarijoje toks reikalų tvarkymo be pavedimo patvirtinimo atvejis reikštų, jog kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutas nėra taikomas.

Apibendrinus *negotiorum gestio* institutą būtina aptarti ir jo santykį su kitais pagrindais atsirandančiomis prievolėmis.

¹⁸⁴ MIZARAS, V. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia. 2003, p. 334.

¹⁸⁵ GUHL, T. *Das Schweizerische Obligationenrecht (bearb. Alfred Koller u. a.)*. 9. Aufl., Zürich: Schulthess, 2000, p. 561.

¹⁸⁶ *Cit. op.* 184, p. 333.

¹⁸⁷ *Ibidem.*

¹⁸⁸ MARTIN, J. § 24 Geschäftsführung ohne Auftrag (*OR* 419-424) [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.http.ch/~zusk/data/jm_go_a.pdf

7. Santykis su kitais prievolių teisės institutais

Reikalavimai, kylantys iš kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo, dažnai atsiranda su reikalavimais, kylančiais iš kitais pagrindais atsirandančių prievolių (pavyzdžiui: deliktų teisės, nepagrįsto praturtėjimo instituto ir pan.). Tuomet ir kyla klausimas, reikalavimai egzistuoja vienas šalia ar vienas kitą išstumia.

Visose darbe nagrinėjamosiose valstybėse reikalavimai, kylantys iš sutartinių prievolių, išstumia reikalavimus, kylančius iš kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo.¹⁸⁹ Žinoma, jei prievolė tinkamai įvykdyta.

Svarstant prievolių, atsirandančių dėl kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo ir prievolių dėl nepagrįsto praturtėjimo santykį galioja bendra taisyklė, kad reikalavimai, kylantys iš kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo išstumia, panaikina reikalavimus kylančius iš nepagrįsto praturtėjimo¹⁹⁰. Nepagrįstas praturėjimas yra subsidiarus gynybos būdas, todėl taikomas, kuomet kiti gynybos būdai nėra veiksmingi¹⁹¹. „Netikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas nelaikomas pagrindu nepagrįsto praturėjimo prasme¹⁹², todėl esant „netikrajam“ kito asmens reikalų tvarkymui be pavedimo galima remtis nepagrįsto praturėjimo institutu.

Nagrinėjant kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo ir deliktinės civilinės atsakomybės santykį pastebėtina, jog reikalavimai, kylantys iš šių institutų, gali atsirasti vienas šalia kito¹⁹³. Tai yra, jei kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo atitiko ir deliktinės civilinės atsakomybės sąlygas, tai asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo gali remtis deliktų teise¹⁹⁴. Lietuvoje tokiu atveju žala atlyginama pagal deliktinės civilinės atsakomybės normas, nesvarbu, kad *negotiorum gestio* numato tokią galimybę. Vokietijos doktrinoje pastebima, kad tikrasis kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo esant tinkamam įvykdymui yra teisinis pagrindas (vok. – *Rechtsfertigungsgrund*), išelminuojantis deliktinės civilinės atsakomybės taikymą, kuomet pažeidžiami teisiniai gėriai, saugomi deliktinės civilinės atsakomybės¹⁹⁵. Todėl dėl kito asmens reikalų tvarkymo (esant tinkamam įvykdymui) neatsiranda civilinė

¹⁸⁹ VON BAR, C; *et al. Principles of European Law: Benevolent Intervention in Another's Affairs*. Oxford: Oxford University Press. 2006, p. 71.

¹⁹⁰ *Ibidem*, p. 72.

¹⁹¹ MIKELĖNAS, V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: Šeštoji knyga, Prievolių teisė, 1 dalis. Vilnius: Justitia, 2001, p. 320.

¹⁹² SCHWARZ, G.C; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 104.

¹⁹³ *Ibidem* ir VON BAR, C; *et al. Principles of European Law: Benevolent Intervention in Another's Affairs*. Oxford: Oxford University Press. 2006, p. 53.

¹⁹⁴ SCHWARZ, G.C; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006, p. 105.

¹⁹⁵ BGB komentaras: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003, p. 267.

deliktinė atsakomybė. Pavyzdys: asmuo nugriauna sieną, kuri buvo pavojingai pakrypus ir galėjo nugriūti. Jei asmuo nugriautų sieną bei nereikalingai sugadintų šalia esančią tvorą, tuomet Vokietijoje būtų galima remtis pasirinktinai netinkamu kito asmens reikalų tvarkymu be pavedimo arba civiline deliktine atsakomybe. Lietuvoje, kaip ir minėta, jei yra sąlygos deliktinei civilinei atsakomybei, tuomet ji ir taikoma, nesvarbu, kad tai numato ir *negotiorum gestio*.

Vokietijoje taip pat diskutuojama dėl reikalavimų, kylančių iš kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo, ir vindikacinių reikalavimų santykio, tačiau vienodos aiškios nuomonės šiuo klausimu nėra¹⁹⁶. Šveicarijoje šiuo klausimu pasisakoma, jog vindikaciniai reikalavimai išstumia reikalavimus, kylančius iš kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo¹⁹⁷.

Taigi, nagrinėjant reikalavimus (neanalizuojant to, ar prievolė buvo tinkamai įvykdyta) paprastai pirmiausiai reiktų analizuoti reikalavimus, atsirandančius sutarčių pagrindu. Šių neradus ieškoti reikalavimų iš kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo, vėliau reikalavimų iš deliktinės civilinės atsakomybės ir galiausiai bandyti remtis nepagrįsto praturtėjimo institutu.

¹⁹⁶ BGB komentaras: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003, p. 267.

¹⁹⁷ MARTIN, J. § 24 Geschäftsführung ohne Auftrag (OR 419-424) [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.http.ch/~zusk/data/jm_goa.pdf

Išvados

1. Lietuvoje, Austrijoje, Šveicarijoje *negotiorum gestio* taikomas tik atvejais, kuomet asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, vėliau nepatvirtino asmens, tvarkiusio jo reikalus, veiksmų, tai yra, tarp šalių yra nesutarimai. Jei asmuo patvirtina asmens, kuris tvarkė jo reikalus, veiksmus, tuomet jų tarpusavio santykiams taikomos normos, reglamentuojančios pavedimo ar kitus pagal sutarties esmę artimiausius santykius. Vokietijoje, net jei ir asmuo patvirtina kito asmens, kuris tvarkė jo reikalus, reikalų tvarkymą, vis tiek taikomos normos, reglamentuojančios kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo taisykles. Tai rodo, jog Lietuvoje, Austrijoje ir Šveicarijoje *negotiorum gestio* suprantamas daugiau kaip spragų užpildymo priemonė. Svarbu pastebėti ir tai, jog vienintelėje Lietuvoje iš darbe nagrinėjamų valstybių kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutas nėra vienokia ar kitokia sutarčių teisės dalis, todėl sutarčių teisės nuostatomis galima remtis dažniausiai pagal analogiją.
2. Bendruoju aspektu galima išskirti šias kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo taikymo sąlygas: a) reikalų tvarkymas; b) svetimi reikalai; c) noras ir supratimas tvarkyti svetimus reikalus; d) tai daroma be pavedimo ar kitokio teisinio įgalinimo. Nagrinėjant, ar asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus privalo tvarkyti tik savo reikalus (tik svetimi reikalai), būtina pastebėti, jog tiek Vokietijoje, tiek Austrijoje sutinkama, jog asmuo tuo pačiu gali tvarkyti savo ir kito asmens reikalus. Šveicarijoje šiuo klausimu diskutuojama, o Lietuvoje tai neaptarta, tačiau būtų galima pritarti Austrijoje ir Vokietijoje vyraujančiai nuomonei, nes svarbiausia, jog būtų tvarkomi kito asmens reikalai. Svarstant, ar niekinė sutartis galėtų atitikti pavedimo ar kitokio teisinio įgalinimo sąvoką, sutinkama nemažai nesutarimų. Vokietijoje *negotiorum gestio* institutas taikomas, kuomet tarp asmenų buvo sudaryta niekinė sutartis. Literatūra šiai nuomonei prieštarauja. Lietuvoje kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo atveju esant niekiniai sutarčiai paprastai veikiama kito asmens prašymu arba jam apie tai žinant, todėl *negotiorum gestio* neturėtų būtų taikomas.
3. Asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti išlaidų ir nuostolių arba naudos atlyginimo. Reikalaujant išlaidų ir nuostolių atlyginimo, kyla klausimas, ar asmuo taip pat gali reikalauti atlyginimo už darbo jėgą. Vokietijoje bei Austrijoje pasisakyta, jog asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikalauti išlaidų už panaudotą darbo jėgą atlyginimo, jei tas reikalų tvarkymas jo amatas, verslas arba

profesija. Tai grindžiama tuo, jog joks asmuo negali tikėtis to, jog jo profesinės arba verslinės, amatinės paslaugos, kurios rinkoje yra atlyginamos, turėtų būti teikiamos nemokamai. Lietuvoje tai nėra aptarta, tačiau būtų galima remtis šių užsienio šalių argumentais ir pavyzdžiais.

4. Svarstant išlaidų ir nuostolių atlyginimą, kyla klausimas ar jie turi būti atlyginami su palūkanomis. Austrijoje ir Vokietijoje asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, be išlaidų ir nuostolių atlyginimo taip pat gali reikalauti palūkanų, kurios pradedamos skaičiuoti nuo to momento, kuomet asmuo patiria išlaidas ir/arba nuostolius. Ši pozicija grindžiama tuo, jog nei asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, nei pastarasis negali gauti nepagrįstos naudos. Šveicarijoje ir Lietuvoje toks palūkanų reikalavimas nenumatytas, todėl galima reikalauti tik pradelsimo palūkanų.
5. „Netikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo yra daugiau teorinė sąvoka, ne iš esmės tai nėra kito asmens reikalų tvarkymas. Trūksta asmens suvokimo ir/arba noro tvarkyti kito asmens reikalus be pavedimo. „Netikrąjį“ kito asmens reikalų tvarkymą be pavedimo sudaro klaidingas savo reikalų tvarkymas ir kito asmens reikalų pasisavinimas. Esant šioms rūšims reikalavimai grindžiami ne *negotiorum gestio*, o kitais teisiniais institutais. Išimtis yra Vokietijoje, kur asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, turi pasirinkimo laisvę remtis kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo normomis arba kitais galimais teisiniais institutais.
6. Esant tinkamam prievolės įvykdymui reikalavimai, kylantys iš kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo, nekonkuruoja su reikalavimais, kylančiais iš sutarčių teisės arba nepagrįsto praturtėjimo. Sutarčių atveju jie taikomi subsidiariai, o reikalavimai, kylantys iš nepagrįsto praturtėjo, yra subsidiarūs reikalavimams, kylantiems iš kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo. Nagrinėjant reikalavimų iš kito asmens reikalų tvarkymo ir deliktų teisės (esant tinkamai prievolės įvykdymui) būtina pastebėti, jog kito asmens reikalų tvarkymas Vokietijoje galėtų būti teisinis pateisinimas civilinės deliktinės atsakomybės prasme. Lietuvoje taikoma deliktinė civilinė atsakomybė nors ir yra *negotiorum gestio* sąlygos.

Literatūros sąrašas

Teisės aktai :

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios. 2000. Nr. 74-2262).
2. Vokietijos Civilinis kodeksas (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch*). Prieiga per internetą: <http://www.bundesgesetzblatt.de/>
3. Šveicarijos Prievolių kodeksas (vok. *Obligationenrecht*). Prieiga per internetą: <http://www.admin.ch/>
4. Austrijos Bendrasis civilinis kodekso (vok. *Allgemeine Bürgerliche Gesetzbuch*). Prieiga per internetą: <http://www.ris.bka.gv.at/>
5. Šveicarijos Civilinis kodeksas (vok. *Zivilgesetzbuch*). Prieiga per internetą: <http://www.admin.ch/>

Speciali literatūra:

Straipsniai periodiniuose leidiniuose:

1. JANSEN, N. Negotiorum gestio und Benevolent Intervention in Another's Affairs: Principles of European Law? *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2007, Nr. 04, p. 958-991.
2. SHEEHAN, D. Negotiorum gestio: A Civilian Concept in Common Law. *International and Comparative Law Quarterly*, 2006, Nr. Part 2 (Volume 55), p. 253-279.

Monografijos, vadovėliai ir pan. leidiniai:

1. ABGB komentaras: *Praxiskommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch* (hrsg. von Michael Schwimann). 4. Bd., 1. Halbbd., §§ 859 - 1089 ABGB (bearb. von Peter Apathy und Martin Binder). Wien: Orac, 1998.
2. BGB komentaras: *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Gesamtwerk: Schuldrecht, Besonderer Teil III* (hrsg. von Kurt Rebmann, Franz J. Säcker). Bd. 5 Auf. 4. A., München: Beck Juristischer Verlag, 2003.
3. GOLDAMMER, Y. PLAUŠINAITIS, S. Vokiečių – lietuvių kalbų žodynas teisininkams. Vilnius: TEV. 2005.
4. GUHL, T. *Das Schweizerische Obligationenrecht* (bearb. Alfred Koller u. a.). 9. Aufl., Zürich: Schulthess, 2000.
5. KOZIOL, H; WELSER, Rudolf. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Bd. 1, Allgemeiner Teil und Schuldrecht*. 10. Aufl. Wien: Manz, 1995.

6. MIKELĖNAS, V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: Šeštoji knyga, Prievolių teisė, 1 dalis. Vilnius: Justitia, 2001.
7. MIZARAS, V. Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai. Vilnius: Justitia. 2003.
8. NEKROŠIUS, V. NEKROŠIUS, I. VĖLYVIS, S. Romėnų teisė: Justitia. 1999.
9. RANIERI, F. *Europaeisches Obligationenrecht*. 2. Aufl. Wien, New York: Springer, 2003.
10. SCHWARZ, G.C; WANDT, M. *Gesetzliche Schuldverhältnisse*. München: Franz Vahlen, 2006.
11. VON BAR, C; *et al. Principles of European Law: Benevolent Intervention in Another's Affairs*. Oxford: Oxford University Press. 2006.
12. WOLLSCHLÄGER, C. *Die Geschäftsführung ohne Auftrag: Theorie und Rechtsprechung*. 1. Aufl. Berlin: Duncker&Humblot, 1976.

Elektroniniai dokumentai:

1. BIEN, F. Echte Geschäftsführung ohne Auftrag: Voraussetzungen gemäß § 677 BGB. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.jura.uni-tuebingen.de/professoren_und_dozenten/moeschel/assistenten/dr-florian-bien/materialien-vorlesung-ausservertragliches-schuldrecht/Folie%20GoA%201%20-%20Berechtigte%20GoA%20iSd%20677.pdf
2. BUCHER, E. *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil* 2. Auf. Zürich: Schulthess. 1988, p. 255-264. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/Bucher_ORBT_14.pdf
3. Die Wiener Zeitung. *Wann muss ich für eine Geschäftsführung ohne Auftrag zahlen?(2007-12-01)* [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: <http://www.wienerzeitung.at/DesktopDefault.aspx?TabID=4446&Alias=wzo&cob=314961¤tpage=4>
4. GRÜNING, C. Schuldrecht BT 2/GoA Card 2: Geschäftsführung ohne Auftrag. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.verlag-gruening.de/downloads/ZivR_kostenlos/2%20%20GoA.pdf
5. HÖLAND, A. Geschäftsführung ohne Auftrag (GoA): Übersicht. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www2.jura.uni-halle.de/nis_temp/lehre/ss04/download/vorlesungen/bgb/schuldrecht1/GoA.pdf
6. LÖSER, C. Systematik der GoA. [žiūrėta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.cloeser.org/ext/Gesch%E4fts%FCprung_ohne_Auftrag.pdf

7. MARTIN, J. § 24 Geschäftsführung ohne Auftrag (OR 419-424) [žiūrēta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.http.ch/~zusk/data/jm_goa.pdf
8. MAURER, A. Recht. [žiūrēta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://www.andre.maurer.name/documents/sp_recht.pdf
9. ÖCHLER, J. Geschäftsführung ohne Auftrag – Die Rechtsfolge [žiūrēta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: http://134.93.224.59/fileadmin/Lehrstuehle/Oechsler/dokumente/ws0607/Gesetzliche_SchuldV/schaubilder_GoA.pdf
10. RANIERI, F. Tutorium Zivilrecht. [žiūrēta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: <http://ranieri.jura.unisaarland.de/Lehrangebot/Examen/Tutorium/Materialien/GoA.htm>
11. SCHMIDT-RECLA, A. Gesetzliche Schuldverhältnisse. [žiūrēta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: www.skriptorama.de
12. SCHUSTER, P.F. Schuldrecht BT – Geschäftsführung ohne Auftrag. [žiūrēta 2008 m. gruodis 16 d]. Prieiga per internetą: <http://www.peterfelixschuster.de/juraag/sbt-go.pdf>

Santrauka

Šiame moksliniame darbe nagrinėjamas kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo institutas. Autorius analizuoja Austrijos, Vokietijos, Šveicarijos ir Lietuvos teisę, reglamentuojančią, kito asmens reikalų tvarkymą be pavedimo. Darbas pradedamas apžvelgiant nagrinėjamo instituto istorinę raidą.

Pirmą kartą kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo buvo paminėtas ir panaudotas romėnų laikais. Tuomet šis institutas vadinosi lotyniškai *negotiorum gestio* ir buvo vienas iš prievolių atsiradimo pagrindų. *Negotiorum gestio* Romos laikais laikytas kvazisutartine prievole, tai yra, atsirasdavo tarsi iš sutarčių. Minėta prievolė atsirasdavo, kuomet asmuo tvarkydavo kito asmens reikalus pastarojo be pavedimo ar kitaip teisiškai neįgaliotas. Kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo šiais laikais tarptautiniu mastu vadinamas dar *negotiorum gestio* taip tarsi ir parodant, jog jis yra kildinamas iš romėnų teisės.

Vėliau darbe nagrinėjama *negotiorum gestio* instituto raida Austrijoje, Lietuvoje, Vokietijoje, Šveicarijoje, tai yra, kuomet šiose šalyse atsirado nagrinėjamas teisinis institutas bei kaip jis pakito iki šių dienų.

Galima pastebėti, jog kiekvienoje iš paminėtų šalių *negotiorum gestio* yra pakankamai savitas. Lietuvoje, Austrijoje ir Šveicarijoje kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo instituto taikymas yra gerokai siauresnis, nei Vokietijoje, tai yra taikomas tik tuomet, kada tarp asmens tvarkančio, kito asmens reikalus, asmens, kurio reikalai buvo tvarkomi, iškyla nesutarimai. Esant sutarimo atveju minėtose valstybėse, kitaip nei Vokietijoje, santykiams taikomi atstovavimo sutartį arba kitas pagal esmę artimiausias sutartis reglamentuojančios normos. Visgi, galima išskirti, jog *negotiorum gestio*, kiekvienoje iš mūsų nagrinėtų valstybių turi turėti bendrus privalomus elementus: a) turi būti tvarkomi reikalai b) svetimi reikalai c) asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, turi to norėti ir suprasti d) reikalai turi būti tvarkomi be pavedimo ar kitokio teisinio įgalinimo.

Vėlesnėje darbo dalyje analizuojama, kaip kiekvienas iš šių elementų yra suprantamas mūsų nagrinėjamose valstybėse. Po to pereinama prie reikalavimų, kylančių iš kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo.

Asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavedimo, gali reikšti reikalavimus dėl išlaidų ir patirtų nuostolių arba dėl naudos atlyginimo. Asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi be pavedimo, gali reikšti reikalavimus dėl netinkamo reikalų tvarkymo arba reikalauti žalos atlyginimo, jei reikalai buvo tvarkomi prieš jo valią. Darbe analizuojamos ne tik sąlygos minėtiems reikalavimams atsirasti, bet ir reikalavimų apimtys.

Sekančioje darbo dalyje, autorius analizuoja, kas yra „netikrasis“ kito asmens reikalų tvarkymas, tai yra, kuomet asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus be pavedimo, arba neturi noro tvarkyti kito asmens reikalus, arba nesupranta, jog tvarko kito asmens reikalus. Aptiriamos šios kategorijos formos (kito asmens reikalų pasisavinimas bei klaidingas savo reikalų tvarkymas) bei iš jų kylantys reikalavimai.

Baigiamojoje dalyje apibrėžiamas kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo ir kitais pagrindais atsirandančių prievolių (sutarčių, deliktų, nepagrįstas praturtėjimas) santykis.

Summary

Benevolent Intervention in Another's Affair

The author of this paper aims to analyze legal concept of benevolent intervention in another's affair. Comparative study of many foreign countries is carried out covering legal systems of Austria, Germany, and Switzerland while comparing them with stipulation of this matter in Lithuanian legal system.

The beginning of this legal concept can be found in Romanian times. It used to be called *negotiorum gestio* and was one of the grounds for inducing legal obligation. This obligation was considered as quasi-contract, which means that it emerged from a contract. This obligation emerged when an intervener acted without authorization or procurement. To describe this institute the name *negotiorum gestio* is often used to emphasize the Romanian origins of this legal concept.

Author analyze the genesis of this institution in Austria, Germany, Switzerland as well as in Lithuania from the foundation of the legal concept of *negotiorum gestio* in the legal systems of fore mentioned countries to the later development until recent times.

The substantial differences can be noticed in all legal systems analyzed within the scope of *negotiorum gestio*. Lithuania, Switzerland and Austria legal stipulation of this institution is narrow, while in Germany it is covered more extensively. The former group of countries considers *negotiorum gestio* applicable only in case of disagreement between intervener and principal. If the principal approves the actions of intervener it is being considered as a matter of procurement laws while in Germany the ex post consent does not change much.

The action of one person requires certain grounds to fulfill to be recognized as *negotiorum gestio*: a) intervener has to act; b) to perform another's man duty; c) intervener has to understand that he is acting to perform another's man duty and he has want to act this way; d) no authorization or consent to act is received from the principal.

The author goes after different of legal systems to reveal how each single ground is being perceived.

The author considers the claims arising of benevolent intervention in another's affairs next. Intervener has a right to file a claim against the principal for indemnification or reimbursement or reparation. The principal has the right against the intervener to claim reparation for damaged caused by breach of duty or by acting against the will of the principal. Not only is the grounds for the claims within the purview of rights are arising from the stipulation of this institution, but also content of the claims being considered.

The next chapter of this thesis is devoted for research on the matter of “unapplied” benevolent intervention in another’s affairs. “Unapplied” *negotiorum gestio* is considered to be the kind of this legal concept when the intervener does not want or understand the meaning of his actions in a way that he is performing another’s man duty.

In the last chapter author determines the position of the Law of Benevolent Intervention within the legal system and also compares it with other branches of law (contract law, tort law, unjustified enrichment).